

วิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบของผู้พิพากษาสมทบ มาใช้ในคดีอาญา

คำนำ

ในบทนี้ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปได้ของรูปแบบการให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการเป็นผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญาว่าจะเกิดขึ้นได้ในประเทศไทยหรือไม่เพียงไร ซึ่งในตอนต้นของบทจะกล่าวถึงสภาพทั่วไปจากหลักสากล จากนั้นจึงจะวิเคราะห์จากข้อดีและข้อด้อยของระบบผู้พิพากษาสมทบ เพื่อหาบทสรุปในเรื่องนี้

ระบบกฎหมายแต่ละระบบได้สร้างกลไกที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมหลายวิธี ไม่ว่าจะเป็นวิธีการใช้ลูกขุน (Jury) เข้าช่วยในการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งใช้ในประเทศที่มีระบบกฎหมายคอมมอน ลอร์ อาทิในประเทศอังกฤษหรือสหรัฐอเมริกา รวมทั้งประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายคอมมอน ลอร์ หรือแม้แต่ในประเทศฝรั่งเศสที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิล ลอร์ ก็ยังมีศาลที่ใช้ระบบลูกขุนพิจารณาคดีที่เรียกว่าศาลมหันตโทษหรือศาลลูกขุนเช่นกัน ส่วนอีกวิธีการหนึ่งคือการให้ประชาชนเข้าร่วมเป็นผู้พิพากษาสมทบ (Lay Judge) กล่าวคือให้ประชาชนทำหน้าที่เสมือนเป็นผู้พิพากษาที่มีอำนาจวินิจฉัยข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเคียงคู่ไปกับผู้พิพากษาอาชีพแต่ไม่ต้องสำเร็จวิชากฎหมายก็ได้และมีคุณลักษณะตามที่แต่ละระบบศาลต้องการ ซึ่งผู้พิพากษาสมทบนี้มีใช้ในประเทศที่มีระบบกฎหมายซีวิล ลอร์ อาทิประเทศเยอรมัน ฝรั่งเศส หรือแม้แต่ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอน ลอร์ อย่างอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ก็มีการใช้ผู้พิพากษาสมทบในศาลคดีเด็กและเยาวชนหรือในศาลแรงงานเช่นเดียวกัน และหลักการที่คล้ายคลึงกันนี้ยังปรากฏในประเทศอังกฤษและอิตาลีที่ใช้ผู้พิพากษาอาชีพที่มาจากประชาชนคนธรรมดาที่ไม่ได้เป็นนักกฎหมายอีกด้วย (Justice of the peace) ในปัจจุบันเกิดระบบที่เรียกว่า "Saiban-in" ซึ่งหลอมรวมเอาข้อดีของลูกขุนและผู้พิพากษาสมทบเข้าด้วยกันซึ่งระบบดังกล่าวกำลังจะเกิดขึ้นในประเทศญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 2009

ประเทศไทยมิได้ใช้ลูกขุนในการพิจารณาคดี แต่การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยก็มีหลายกรณี อาทิเช่น การเป็นผู้พิพากษาสมทบ การให้ข้อมูลการ ให้เบาะแสแก่เจ้าพนักงาน การมาเป็นพยาน เป็นต้น ลักษณะดังกล่าวเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมกับสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม

ในเบื้องต้นจะเป็นการสรุปข้อดีแล้วจึงวิเคราะห์เพื่อหาความเป็นไปได้ในการนำเอารูปแบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในคดีอาญา จากนั้นจะเป็นการสรุปข้อด้อยของการมี

รูปแบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในคดีอาญาและวิเคราะห์พร้อมทั้งแนวทางแก้ไขประเด็นปัญหาดังกล่าว

4.1 ข้อดีของการมีรูปแบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในคดีอาญา

ประการที่ 1 เป็นการให้โอกาสแก่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองประเทศโดยการใช้อำนาจอธิปไตยผ่านทางอำนาจตุลาการด้วยการเข้าเป็นผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งการที่รัฐได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมนั้นเป็นการยืนยันว่าประชาชนสามารถที่จะเข้าถึง และมีส่วนร่วมในอำนาจอธิปไตยของประเทศโดยผ่านองค์กรตุลาการอันเป็นหนึ่งในสามอำนาจอธิปไตยของประเทศไทยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขอย่างแท้จริงอีกด้วย อีกทั้งยังเป็นการแสดงออกถึงความความไม่เห็นแก่ตัวที่จะผูกขาดอำนาจรัฐไว้ที่ตัวแต่เพียงอย่างเดียว การที่รัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมถือเป็นหัวใจสำคัญของหลักธรรมาภิบาล (good governance) ที่ต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารกิจการภาครัฐ ประสิทธิภาพแห่งการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมจะบังเกิดขึ้นไม่ได้เลยถ้าปราศจากเสียซึ่งการประสานงานระหว่างหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมตลอดจนการร่วมมือจากประชาชน อันจะเป็นการส่งเสริมระบบประชาธิปไตยในกระบวนการยุติธรรมโดยตรงในอำนาจตุลาการ นอกเหนือไปจากการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา หรือการใช้สิทธิของการมีส่วนร่วมในทางการเมืองตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติรับรองสิทธิไว้หมวดที่ 7 เรื่องการมีส่วนร่วมในทางการเมืองโดยตรงของประชาชน

ประการที่ 2 ด้วยเหตุว่าเมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญามักจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อความรู้สึกของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ หากมีการเปิดโอกาสยอมให้ประชาชนในท้องถิ่นซึ่งถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงได้เป็นผู้ที่ร่วมเคียงข้างผู้พิพากษาอาชีพพิจารณาพิพากษาการกระทำความผิดอาญานั้นเอง ก็ย่อมถือได้ว่าเป็นการให้บุคคลดังกล่าวนี้ซึ่งถือเป็นตัวแทนของสังคมนั้นๆ เป็นผู้พิทักษ์ผลประโยชน์และดูแลความสงบสุขในท้องถิ่นของพวกเขา

ประการที่ 3 ผู้พิพากษาสมทบอาจจะมัดระวังดูแลข้อเท็จจริงบางอย่างได้ดีกว่าผู้พิพากษาอาชีพ เพราะโดยปกติผู้พิพากษาอาชีพเป็นข้าราชการที่ส่งมาจากส่วนกลางและอาจไม่ใช่คนในท้องถิ่นนั้นๆ เอง ซึ่งอาจทำให้ไม่อาจรู้หรือเข้าใจต่อชีวิตความเป็นอยู่หรือธรรมเนียมปฏิบัติของแต่ละท้องที่ได้ดีกว่าผู้พิพากษาสมทบ เพราะผู้พิพากษาสมทบเป็นบุคคลในท้องถิ่นนั่นเองที่มีความรู้ความเข้าใจในธรรมเนียมท้องถิ่นเป็นอย่างดี สามารถที่จะเข้าใจพื้นฐานความคิดของผู้คนในสังคมนั้นๆ โดยละเอียด ยังผลทำให้การพิจารณาคดีคลาดเคลื่อนต่อความ

เป็นจริงได้น้อยกว่าผู้ตัดสินคดีที่ไม่รู้พื้นฐานประเพณีมาก่อนแต่อย่างใด อีกทั้งยังทำให้จำเลยได้รู้สึกอย่างน้อยผู้ที่ตัดสินพิพากษาเป็นบุคคลซึ่งมีฐานะชนชั้นเดียวกันไม่ต่างไปจากจำเลย

ประการที่ 4 ได้มุมมองที่หลายหลากมิติขึ้นของคำพิพากษาที่ได้มาจากตัวแทนประชาชนหลากหลายอาชีพ หลากหลายชนชั้น ซึ่งการตัดสินข้อเท็จจริงบางประเภทผู้พิพากษาอาจเข้าไปไม่ถึงด้วยความจริงบางประการ เพราะเป็นไปไม่ได้อยู่แล้วที่จะกะเกณฑ์ให้ผู้พิพากษามีความสามารถในทุกศาสตร์สาขาวิชา

4.2 วิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการนำเอารูปแบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในคดีอาญาจากข้อดี

เมื่อพิจารณาจากข้อดีของการมีรูปแบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในคดีอาญา พบว่ามีความเป็นไปได้ที่จะนำเอารูปแบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในคดีอาญา เพราะจากข้อดีดังกล่าวสามารถยืนยันว่าประชาชนชาวไทยมีสิทธิที่จะเข้าถึงและมีส่วนร่วมในอำนาจอธิปไตยของประเทศโดยผ่านองค์กรตุลาการอันเป็นหนึ่งในสามอำนาจอธิปไตยของประเทศไทยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขได้อย่างเต็มภาคภูมิ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการให้บุคคลดังกล่าวนี้เป็นตัวแทนของสังคมนั้นๆ เป็นผู้พิทักษ์ผลประโยชน์และดูแลความสงบสุขในท้องถิ่น กอปรกับผู้พิพากษาสมทบเป็นบุคคลในท้องถิ่นนั่นเองที่มีความรู้ความเข้าใจในธรรมเนียมท้องถิ่นเป็นอย่างดี สามารถที่จะเข้าใจพื้นฐานความคิดของผู้คนในสังคมนั้นๆ โดยละเอียด และทำให้ได้มุมมองที่มีมิติของคำพิพากษาที่กว้างขวางมากขึ้นเพราะได้มาจากตัวแทนประชาชนหลากหลายอาชีพ หลากหลายชนชั้น ซึ่งผู้เขียนขอเสนอแนวคิดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ของการใช้ผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญาตามข้อพิจารณาดังต่อไปนี้

4.2.1 รูปแบบของลักษณะและประเภทของการนำไปปรับใช้ในคดีอาญา

จากการศึกษาระบบศาลของประเทศไทยที่มีการใช้รูปแบบผู้พิพากษาสมทบนั้นที่ผ่านมาพบว่ารูปแบบที่น่าจะมีความเป็นไปได้ในเบื้องต้นในอันที่จะสามารถปรับใช้ได้กับการพิจารณาคดีในศาลอาญาคือรูปแบบผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว และรูปแบบผู้พิพากษาสมทบจากศาลแรงงาน เพราะเนื่องจากรูปแบบผู้พิพากษาสมทบของทั้งสองศาลนี้มีได้ต้องการผู้ที่มีความรู้ความสามารถหรือต้องการผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญแต่อย่างใด ดังเช่นที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกำหนดว่าผู้พิพากษาสมทบจะต้องเป็นบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิทางทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งทำให้เห็นได้ว่าบุคคลธรรมดาที่ไม่มีความรู้ทางกฎหมายก็สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมได้ โดยการเข้าเป็นผู้พิพากษาสมทบ ดังนั้นหากมีการแก้ไขปรับใช้ผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญาก็ น่าที่จะใช้หลักเกณฑ์เดียวกับรูปแบบผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว และ

รูปแบบผู้พิพากษาสมทบจากศาลแรงงาน กล่าวคือใช้บุคคลธรรมดาสามัญนั่นเอง แต่ในส่วนของคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามนั้นน่าที่จะเทียบเคียงกับเกณฑ์ของผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงานและคุณสมบัติของผู้ซึ่งจะเป็น "Saiban-in" ของประเทศญี่ปุ่น จะเหมาะสมกว่า กล่าวคือ มีสัญชาติไทย บรรลุนิติภาวะ เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง มีภูมิลำเนาหรือสถานที่ทำงานอยู่ในเขตศาลคดีอาญานั้นๆ ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ ไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ เป็นผู้มีคุณสมบัติในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ไม่เป็นข้าราชการการเมือง สมาชิกรัฐสภาหรือสมาชิกสภากรุงเทพมหานครหรือ สมาชิกสภาท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้ง รัฐมนตรี หรือผู้มีวิชาชีพด้านกฎหมาย ทั้งต้องไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสียในคดีนั้น สำหรับข้อจำกัดอื่นๆ อาจออกกฎเกณฑ์เพิ่มเติมได้ในภายหลังโดยให้ออกเป็นข้อบังคับของประธานศาลฎีกาจะเป็นการสะดวกแก่การบริหารจัดการมากกว่า

ส่วนที่ว่าหากมีการนำมาปรับใช้จริงสมควรที่จะนำมาใช้ภายใต้เงื่อนไขเพียงใดนั้น ผู้เขียนเห็นว่าน่าที่จะนำมาใช้กับเฉพาะคดีอาญาที่มีข้อหาร้ายแรงหรืออาจกล่าวอีกนัยว่า ควรที่จะใช้กับคดีที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 จึงจะมีความเหมาะสมมากกว่าที่จะนำไปใช้กับคดีอาญาที่มีข้อหาเล็กน้อย และสมควรที่จะจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ข้อเท็จจริงของคู่ความเพราะเมื่อถือว่ามีโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมอันจะถือว่าเป็นมิติมหาชนสมควรเป็นที่สุดไม่สามารถที่จะอุทธรณ์คัดค้านได้อีกต่อไปเช่นเดียวกับระบบลูกขุนที่ไม่สามารถอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้เช่นเดียวกัน เพราะถือว่าเป็นการให้ประชาชนช่วยเหลือกิจการของศาลทำให้ศาลปฏิบัติงานได้ง่ายขึ้นโดยให้ประชาชนซึ่งเป็นตัวแทนแห่งวิญญูชนเข้าร่วมวินิจฉัยข้อเท็จจริงกับทั้งวินิจฉัยข้อกฎหมาย เสร็จแล้วจึงร่วมกันใช้ดุลพินิจในการกำหนดอัตราโทษ ฉะนั้นปัญหาข้อเท็จจริงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการรับฟังพยานหรือดุลพินิจในการกำหนดโทษจึงควรยุติ หากประสงค์จะอุทธรณ์ก็สมควรที่จะอุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น

4.2.2 วิธีการได้มาและการคัดค้านซึ่งผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญา

ดังจะเห็นได้จากหลายๆ กรณีในต่างประเทศ การได้มาซึ่งผู้พิพากษาสมทบหรือลูกขุนนั้นจะมีหลักคิดมาจากการมีส่วนร่วมในทางประชาธิปไตย ฉะนั้น คุณสมบัติพื้นฐานของผู้ซึ่งจะมาเป็นผู้พิพากษาสมทบจะต้องเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หากปราศจากซึ่งสิทธิดังกล่าวแล้วก็จะถูกตัดสิทธิเข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยปริยาย ส่วนลักษณะต้องห้ามต่างๆ น่าที่จะเทียบเคียงกับหลักเกณฑ์เดียวกับกรณีต่างประเทศ อาทิ ต้องไม่เป็นผู้มีจิตบกพร่อง ไม่เป็นพระหรือนักบวช หรือเป็นผู้ซึ่งอยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีอาญา เป็นต้น สำหรับ

วิธีการคัดเลือกบุคคลเข้ามาปฏิบัติหน้าที่นั้นหาที่จะต้องใช่วิธีสอบคัดเลือกความรู้เบื้องต้น เพื่อที่ว่าอย่างน้อยจะได้มีการคัดกรองบ้าง ไม่ใช่ว่าจะเอาใครก็ได้มาเป็นผู้พิพากษาสมทบ

ในประเด็นเรื่องของการคัดค้านผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญานี้ ผู้เขียนเห็นว่าสมควรที่จะใช้หลักเกณฑ์เดียวกันกับผู้พิพากษาอาชีพ โดยนำบทบัญญัติว่าด้วยการคัดค้านผู้พิพากษามาตรา 11 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม กล่าวคือ ผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญาอาจถูกคัดค้านด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

- (1) ถ้าผู้พิพากษานั้นมีผลประโยชน์ได้เสียเกี่ยวข้องกับคดีนั้น
- (2) ถ้าเป็นญาติเกี่ยวข้องกับคู่ความฝ่ายใด คือว่าเป็นบุพการีหรือผู้สืบสันดาน ไม่ว่าชั้นใด ๆ หรือเป็นพี่น้อง หรือลูกพี่ ลูกน้องนับได้เพียงภายในสามชั้น หรือเป็นญาติเกี่ยวพันทางแต่งงานนับได้เพียงสองชั้น
- (3) ถ้าเป็นผู้ที่ได้ถูกอ้างเป็นพยาน โดยที่ารู้เห็นเหตุการณ์ หรือโดยเป็นผู้เชี่ยวชาญมีความรู้เป็นพิเศษเกี่ยวข้องกับคดีนั้น
- (4) ถ้าได้เป็นหรือเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้แทน หรือได้เป็นทนายความของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาแล้ว
- (5) ถ้าได้เป็นผู้พิพากษานั่งพิจารณาคดีเดียวกันนั้นในศาลอื่นมาแล้ว หรือเป็นอนุญาโตตุลาการมาแล้ว
- (6) ถ้ามีคดีอีกเรื่องหนึ่งอยู่ในระหว่างการพิจารณา ซึ่งผู้พิพากษานั้นเอง หรือภริยา หรือญาติสืบสายโลหิตตรงขึ้นไปหรือตรงลงมาของผู้พิพากษานั้นฝ่ายหนึ่ง พินาศกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือภริยาหรือญาติทางสืบสายโลหิตตรงขึ้นไปหรือตรงลงมาของคู่ความฝ่ายนั้นอีกฝ่ายหนึ่ง
- (7) ถ้าผู้พิพากษานั้นเป็นเจ้าของหรือลูกหนี้ หรือเป็นนายจ้างของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

4.2.3 ขอบเขตอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญา

ผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญา เมื่อพระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ย่อมมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจเช่นเดียวกับผู้พิพากษาอาชีพในการวินิจฉัยพิพากษาทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย แต่ด้วยเหตุที่ผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญาไม่ใช่ข้าราชการตุลาการจึงสมควรจำกัดอำนาจบางประการไว้ด้วย กล่าวคือ แม้ขึ้นนั่งพิจารณาร่วมกับผู้พิพากษาอาชีพ ผู้พิพากษาสมทบก็ไม่มีอำนาจจดคำพยาน หรือสั่งคำร้อง คำขอต่างๆ ที่คู่ความยื่นต่อศาล ดังนั้นผู้พิพากษาสมทบจึงไม่ควรมีอำนาจในการสั่งดสืบพยานหรือสั่งเลื่อนคดีได้ มีเพียงอำนาจลงลายมือชื่อชี้ขาดในคำพิพากษาโดยถือว่ามิหนึ่งเสียงด้วยเท่านั้น และไม่

ถือว่าผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะผู้พิพากษาตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม¹ เพื่อตัดปัญหาในการพิจารณาเรื่องอำนาจในการอนุญาตให้อุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง² ทั้งนี้อาจเทียบเคียงโดยใช้หลักเกณฑ์เดียวกับตะโตะยุติธรรมในการพิจารณาคดีกฎหมายอิสลาม

ผู้พิพากษาสมทบแม้ไม่ใช่ข้าราชการ แต่ก็ยังเป็นเจ้าพนักงาน มีหน้าที่ทำการฝ่ายตุลาการหรือเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการตามความหมายของประมวลกฎหมายอาญาซึ่งจะมีความรับผิดชอบและได้รับการคุ้มครองตามประมวลกฎหมายอาญาด้วย แต่ผู้พิพากษาสมทบซึ่งเป็นเจ้าพนักงานดังกล่าวนี้ จะได้รับความคุ้มครองและถูกควบคุมในฐานะเจ้าพนักงานเฉพาะในการปฏิบัติหน้าที่ราชการของเขาเท่านั้น นอกเหนือหน้าที่ราชการที่เขาปฏิบัติแล้วเขาก็เป็นบุคคลธรรมดา³ ส่วนบทบัญญัติในเรื่องการใช้จริยธรรมของตุลาการมาบังคับใช้แก่ผู้พิพากษาสมทบนั้นก็ต้อนำมาใช้โดยอนุโลมตามสมควรแก่กรณี ทั้งนี้ตราบเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับภาระหน้าที่ในการประกอบอาชีพปกติของผู้พิพากษาสมทบ

4.2.4 วาระการดำรงตำแหน่งและค่าตอบแทนของผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญา

สำหรับในประเด็นเรื่องของวาระการดำรงตำแหน่งนั้น ผู้เขียนเห็นว่าผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญาควรให้ดำรงตำแหน่งคราวละสองปี โดยเทียบเคียงกับวาระการดำรงตำแหน่งของผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงานเพื่อมิให้ต้องเป็นภาระมากเกินไปแก่ประชาชน

ในส่วนของค่าตอบแทนของผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญานี้ จะต้องเทียบเคียงกับระบบศาลที่มีผู้พิพากษาสมทบใช้อยู่แล้ว กล่าวคือคงจะต้องจ่ายเป็นค่าตอบแทนตามวันที่มาปฏิบัติหน้าที่ มิได้จ่ายเป็นเงินเดือนแต่อย่างใด ส่วนสำหรับอัตราค่าตอบแทนรายวันจะคิดในอัตราอย่างไร คงต้องพิจารณาจากความยากจ่ายในการปฏิบัติงาน โดยผู้เขียนเห็นว่ากรณีนี้ภาระงานน่าจะเทียบเคียงได้กับผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงาน ฉะนั้นในเบื้องต้นหากจะคิดอัตราค่าตอบแทนคงจะได้ค่าตอบแทนสำหรับวันที่มาปฏิบัติหน้าที่วันละ 500 บาทเป็นอย่างน้อย และค่าตอบแทนอื่นตามที่สมควรแก่กรณี

4.2.5 การพ้นจากตำแหน่ง

หลักเกณฑ์ของการให้ผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญาพ้นจากตำแหน่งนั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรเทียบเคียงกับการพ้นจากตำแหน่งของผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงาน กล่าวคือผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญาจะพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(1) ออกตามวาระ

¹ สัมภาษณ์ พิศาล พิริยะสถิต, ที่ปรึกษาศาลอุทธรณ์, 1 มิถุนายน 2549.

² สัมภาษณ์ โสภณ จันทรธนะ, อนุญาโตตุลาการ, 1 มิถุนายน 2549.

³ จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน1, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: เนติบัณฑิตยสภา, 2543), หน้า 116.

- (2) ดาย
- (3) ลาออก
- (4) ขาดคุณสมบัติหรือเข้าลักษณะต้องห้ามอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กำหนด
- (5) ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดให้จำคุก
- (6) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกเพราะขาดการปฏิบัติหน้าที่ตามที่กำหนดถึงสองครั้งติดต่อกันโดยไม่มีเหตุอันสมควรหรือเพราะกระทำการใดๆ อันเป็นเหตุที่ข้าราชการตุลาการจะต้องพ้นจากตำแหน่ง ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ

4.3 ข้อดีของการมีรูปแบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในคดีอาญา

ประการที่ 1 ปัญหาที่ผู้พิพากษาสมทบไม่มีความเข้าใจในตัวบทกฎหมาย หรือมีความสับสนในการใช้กฎหมายสารบัญญัติ เพราะต้องยอมรับว่ากฎหมายอาญานั้นบางครั้งบางคราวเมื่ออ่านแล้วก็หาได้เข้าใจในทันทีไม่ ซึ่งขนาดนักเรียน นักศึกษากฎหมายบางครั้งก็ยังไม่เข้าใจข้อกฎหมายบางข้อคลาดเคลื่อนไป แล้วนับประสาอะไรกับประชาชนธรรมดาที่จะมาปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้พิพากษาสมทบ อาจเป็นการสร้างภาระในระหว่างการพิจารณาคดีให้แก่ผู้พิพากษาอาชีพที่จะต้องคอยอธิบายหลักกฎหมายให้แก่ผู้พิพากษาสมทบทราบอยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่การเริ่มการพิจารณาคดีไปจนสืบพยานหลักฐานเสร็จสิ้นและไม่แน่ว่าจะต้องอธิบายไปจนถึงข้อกฎหมายในการทำคำพิพากษาดำเนินการตามกฎหมายวิธีสบัญญัติด้วยหรือไม่ ในกระบวนการส่วนนี้อาจคล้ายคลึงกับการอธิบายข้อกฎหมาย (instruct) แก่ลูกขุนในข้อกล่าวหาที่โจทก์ฟ้อง จำเลยให้แก่คณะลูกขุนทราบเมื่อได้ทำการสืบพยานหลักฐานเสร็จสิ้นแล้ว ผู้พิพากษาต้องสรุปพยานหลักฐานและชี้แนะประเด็นให้คณะลูกขุนวินิจฉัย โดยจะต้องระบุให้ถูกต้องและชัดเจนว่าคู่ความฝ่ายไหนมีหน้าที่ต้องนำสืบในข้อใด แต่หากนำมาใช้กับกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทยที่อาจไม่ได้มีการพิจารณาคดีอย่างต่อเนื่องเช่นอย่างการวิธีพิจารณาที่ใช้ระบบลูกขุนตามอย่างคอมมอน ลอว์ ที่มุ่งเน้นการพิจารณาที่ต่อเนื่อง รวดเร็ว ซึ่งในส่วนนี้ผู้พิพากษาอาชีพอาจจะต้องคอยอธิบายหลักกฎหมายให้แก่ผู้พิพากษาสมทบทุกครั้งไป และการที่จะให้บุคคลธรรมดาเข้าใจในข้อกฎหมายบางประการไม่อาจที่จะทำได้ในช่วงเวลาสั้นๆ อาทิเช่น คำว่า “ข่มขืน” ในภาษากฎหมายกับที่ประชาชนเข้าใจอาจไม่เหมือนกันก็ได้ เพราะการข่มขืนกระทำชำเราอันจะเป็นความผิดตามกฎหมายนั้นถือว่าการกระทำความผิดสำเร็จเมื่อของลับของฝ่ายชายผ่านเข้าไปในช่องสังวาสของหญิง (ฎ.874/2491) แม้ล่วงล้ำไปเพียงบางส่วน เยื่อพรหมจารีไม่ขาดหรือหน้าอสุจิไม่เคลื่อนก็ตาม ก็เป็นความผิดสำเร็จ (ฎ.1133/2509, ฎ.1646/2532) โดยข้อกฎหมายเหล่านี้ประชาชนธรรมดาย่อมไม่อาจรู้ได้โดยแน่นอน ปัญหาที่อาจประสบก็คือว่าผู้พิพากษาสมทบอาจคิดว่าข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลฎีกาเหล่านี้ที่กล่าวถึงนั้นจำเลยอาจไม่มีความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา อาจเป็นเพียงแค่ฐานพยายามกระทำความผิด ทั้งที่ความเป็นจริงตามกฎหมายเป็นตรงกันข้าม

ปัญหาอาจเพิ่มขึ้นมาในกรณีตัวการร่วมที่ว่า หญิงก็มีความผิดฐานเป็นตัวการร่วมได้ (ฎ.374/2536) แต่หากวินิจฉัยปัญหาดังกล่าวนี้โดยผู้พิพากษาสมทบ ผู้พิพากษาสมทบเองคงคาดคิดไม่ถึงเป็นแนวาระบบกฎหมายนั้นหญิงก็มีความผิดฐานเป็นตัวการร่วมในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราได้ หรือในกรณีที่แม้จะไม่ได้ข่มขืนชำเราเพียงแต่อยู่ร่วมกับพวกที่ข่มขืนชำเราก็นับเป็นตัวการร่วมด้วยได้ (ฎ.4796/2530) ซึ่งหากให้ผู้พิพากษาอาชีพอธิบายในข้อกฎหมายดังกล่าวนี้คงจะใช้เวลานานพอที่จะทำให้ผู้พิพากษาสมทบเข้าใจจนกระจ่างและปรับเข้ากับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นได้

หรือคำว่า "ตัวการ" ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83 หากไปถามชาวบ้านประชาชนส่วนใหญ่ก็คงจะได้คำตอบว่าหมายถึงตัวผู้บงการหรือไม่ก็หมายถึงผู้ลงมือกระทำ แต่ตามกฎหมายแล้วย่อมหมายความว่าผู้ร่วมกระทำความผิดกับผู้ลงมือ และในอันที่จะถือว่าเป็นตัวการในคดีอาญาได้ยังต้องประกอบไปด้วยบุคคลมากกว่าสองคนด้วยเสมอ มิฉะนั้นก็จะถือว่าเป็นตัวการไม่ได้ หลักกฎหมายเช่นนี้คงไม่ได้มีปัญหาแต่อย่างใดกับผู้พิพากษาอาชีพ แต่คงจะสร้างความสับสนให้กับผู้พิพากษาสมทบได้ไม่มากนักน้อย หรือแม้แต่ในกรณีการกระทำโดย "พลาต" ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 60 ก็เป็นอีกหนึ่งกรณีที่ดีว่ามีลักษณะการใช้งานที่ยากและซับซ้อนต่อความเข้าใจเป็นอย่างดี

สำหรับข้อด้อยประการที่ 1 นี้ ผู้เขียนเห็นว่าสมควรแก้ไขโดยให้นิติกรประจำศาลสรุปข้อกฎหมายสั้นๆ ที่เกี่ยวกับการพิจารณาเนื้อหาของคดีให้แก่ผู้พิพากษาสมทบก่อนการพิจารณา ซึ่งจะช่วยให้ผู้พิพากษาสมทบได้เข้าใจเกี่ยวกับหลักกฎหมายที่ต้องพิจารณาได้ดีขึ้น

ประการที่ 2 ปัญหาของผู้พิพากษาสมทบเกี่ยวกับการใช้กฎหมายวิธีสบัญญัติ ซึ่งกรณีนี้อาจเป็นอีกกรณีหนึ่งที่น่าจะเกิดขึ้นมาได้ในระหว่างการพิจารณาคดีเช่นเดียวกับปัญหาการปรับใช้กฎหมายสารบัญญัติ เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดหลักเกณฑ์หลากหลายประการที่มีผลต่อการวินิจฉัยคดีของศาล และหากว่าผู้พิพากษาสมทบเข้าใจหลักกฎหมายประเภทนี้คลาดเคลื่อนไปอาจส่งผลให้ประชาชนรู้สึกได้ว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากศาลได้ อาทิ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 กำหนดให้คำฟ้องของโจทก์ต้องทำเป็นหนังสือและมีรายละเอียดอันเป็นสาระสำคัญของคำฟ้องตามอนุมาตรา 1 ถึงอนุมาตรา 7 โดยเฉพาะอนุมาตรา 5 ซึ่งเป็นเรื่องเนื้อหาแห่งคำฟ้องโดยบัญญัติว่า "การกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดที่เกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้นๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี ในคดีหมิ่นประมาท ถ้อยคำพูด หนังสือ ภาพขีดเขียนหรือสิ่งอื่นอันเกี่ยวกับข้อหมิ่นประมาท ให้กล่าวไว้โดยบริบูรณ์หรือติดมาท้ายฟ้อง" หากว่าผู้พิพากษาสมทบพิจารณาคำฟ้องของโจทก์แล้วเห็นว่าเป็นฟ้องที่ขาดองค์ประกอบความผิดแต่ผู้พิพากษาอาชีพเห็นว่าครบองค์ประกอบความผิดแล้ว แต่ก็ต้องพิพากษายกฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 184 แต่ทั้งนี้หากว่าศาลสูงพิพากษากลับคำวินิจฉัยของศาลชั้นต้น

จะทำให้ประชาชนที่ได้อ่านคำพิพากษารู้สึกถึงความมั่นใจที่มีต่อผู้พิพากษาสมทบว่าปฏิบัติหน้าที่ได้ไม่เท่าเทียมกับผู้พิพากษาอาชีพและยังผลต่อความน่าเชื่อถือของศาลยุติธรรมอีกด้วย

ปัญหาการรับฟังข้อเท็จจริงของผู้พิพากษาสมทบนั้นยังเป็นที่น่าสงสัยอยู่ โดยปกติการรับฟังคำพยานของผู้พิพากษาอาชีพนั้นเกิดจากการอบรมและฝึกฝนเรียนรู้ ผ่านขั้นตอนที่หลากหลายเป็นเวลานาน ตั้งแต่สมัยยังเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษาจนเกิดความเชี่ยวชาญในการรับฟังคำพยาน แต่ในบางครั้งก็ยิ่งปรากฏว่ามีการรับฟังข้อเท็จจริงผิดเพี้ยนไปจากความจริง และกับผู้พิพากษาสมทบซึ่งไม่เคยผ่านกระบวนการฝึกฝนดังกล่าวมาก่อนหรือหากมีก็น่าที่จะใช้เวลาอบรมเพียงเล็กน้อย จะทำได้ดีกว่าได้อย่างไร ซึ่งแม้หากว่าผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะร่วมกับผู้พิพากษาอาชีพก็ตาม แต่ก็ต้องไม่ลืมว่าผู้พิพากษาสมทบนั้นถือว่ามีหนึ่งเสียงด้วย เช่นเดียวกับผู้พิพากษาอาชีพ อีกทั้งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 184 นั้นได้บัญญัติกำหนดว่า การวินิจฉัยให้ถือตามเสียงข้างมาก ถ้าในปัญหาใดมีความเห็นแย้งกันเป็นสองฝ่ายหรือเกินกว่าสองฝ่ายขึ้นไป จะหาเสียงข้างมากมิได้ ให้ผู้พิพากษาซึ่งมีความเห็นเป็นผลร้ายแก่จำเลยมากยอมเห็นด้วยกับผู้พิพากษาซึ่งมีความเห็นเป็นผลร้ายแก่จำเลยน้อยกว่า ในข้อนี้เองหากว่าในระหว่างการพิจารณาผู้พิพากษาสมทบรับฟังข้อเท็จจริงมาคลาดเคลื่อนและไม่มี ความเข้าใจในดับทกกฎหมาย บางกรณีอาจทำให้ผู้พิพากษาสมทบปรับข้อเท็จจริงเข้ากับข้อกฎหมายแล้ววินิจฉัยให้เป็นผลดีแก่จำเลยแล้วไปขัดแย้งกับผู้พิพากษาอาชีพ จนทำให้ผู้พิพากษาอาชีพต้องยอมเห็นด้วยกับผู้พิพากษาสมทบก็เป็นได้ ซึ่งเห็นว่ามันจะก่อให้เกิดความผิดพลาดมากกว่าที่เป็นอยู่อีก หรือจากการปรับข้อเท็จจริงเข้ากับข้อกฎหมายของผู้พิพากษาสมทบที่คลาดเคลื่อนอาจนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งในการวินิจฉัยทำคำพิพากษาก็อาจเป็นได้

สำหรับข้อต่อประการที่ 2 นี้ ผู้เขียนเห็นว่าสมควรแก้ไขโดยจัดให้มีการอบรมความรู้กฎหมายบัญญัติแก่ผู้พิพากษาสมทบก่อนมีการปฏิบัติหน้าที่ โดยหลักสูตรที่มีเนื้อหาครอบคลุมกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงให้มากที่สุด และต้องเรียกกลับมาอบรมเพิ่มเติมอีกหลังจากที่ได้ปฏิบัติงานแล้ว 1 ปีผ่านไป และในระหว่างการประชุมปรึกษาเพื่อทำคำพิพากษา หากผู้พิพากษาสมทบมีปัญหา ผู้พิพากษาอาชีพจะต้องอธิบายให้คำแนะนำแก่ผู้พิพากษาสมทบจนเข้าใจ ซึ่งจะเป็นหนทางในการแก้ไขปัญหาได้

ประการที่ 3 ปัญหาของการได้มาซึ่งผู้พิพากษาสมทบ ในบางศาลที่มีการใช้ผู้พิพากษาสมทบปรากฏว่าขั้นตอนการได้มาซึ่งผู้พิพากษาสมทบนั้นยังมีความไม่ชอบธรรม อาทิ มีการเรียกร้องผลประโยชน์เพื่อแลกกับการได้มาซึ่งตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ หรือมีการปกปิดข้อความจริงที่ควรบอกให้แจ้งในใบสมัครแต่ผู้สมัครก็ได้กระทำการปรากฏในภายหลังว่าไม่มีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนด แน่แน่นอนว่าหากคุณสมบัติเบื้องต้นไม่ชอบเสียแล้ว กระบวนการต่าง ๆ ในภายหลังก็ย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมายตามไปด้วย ซึ่งแตกต่างไปจากกระบวนการคัดเลือกผู้พิพากษาอาชีพที่เที่ยงตรง ชัดเจนและเข้มงวดมาก

สำหรับข้อต่อประการที่ 3 นี้ ผู้เขียนเห็นว่าสมควรแก้ไขโดยสร้างมาตรการที่เข้มงวดและตรวจสอบได้สำหรับชุดข้อสอบ กระบวนการสอบและการประกาศผล

ประการที่ 4 ปัญหาของเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ เพราะส่วนใหญ่ผู้พิพากษาสมทบก็คือบุคคลธรรมดาที่มีหน้าที่การงานตามปกติที่จะต้องกระทำ การนัดความของศาลแต่ละครั้งย่อมต้องกระทบต่อหน้าที่การงานที่ทำอยู่เป็นประจำเป็นแน่ จนทำให้บางครั้งผู้พิพากษาสมทบไม่สามารถที่จะมาปฏิบัติหน้าที่ได้และเป็นเหตุให้ศาลต้องเลื่อนคดีจนเป็นที่เสียหายต่อศาลและคู่ความเป็นอย่างยิ่ง และในปัจจุบันศาลยุติธรรมเองได้รณรงค์ที่จะใช้ระบบวิธีพิจารณาความสืบพยานอย่างต่อเนื่อง ผู้พิพากษาสมทบจะบริหารเวลาอย่างไรให้ไม่กระทบต่อการประกอบอาชีพตามปกติและการปฏิบัติหน้าที่ผู้พิพากษาสมทบ ด้วยเหตุนี้จึงน่าจะเชื่อว่าส่งผลกระทบต่อผู้พิพากษาสมทบเป็นแน่เพราะอย่างน้อยก็จะต้องลาหยุดงานเป็นเวลาต่อเนื่องติดต่อกันหลายวัน และแม้ว่าจะจัดให้มีการรองรับปัญหานี้โดยตรากฎหมายห้ามนายจ้างเอาผิดแก่ลูกจ้างที่มาปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้พิพากษาสมทบก็ตาม แต่ก็คงไม่มีนายจ้างคนใดชื่นชอบต่อการที่จะต้องจ่ายค่าจ้างโดยไม่ได้รับผลงานตอบแทนเป็นแน่

สำหรับข้อต่อประการที่ 4 นี้ ผู้เขียนเห็นว่าสมควรแก้ไขโดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้แก่ประชาชนให้ชัดเจน และอาจสร้างมาตรการชดเชยให้แก่ลูกจ้างที่มีลูกจ้างมาเป็นผู้พิพากษาสมทบ อาทิเช่น การลดหย่อนภาษีให้กับนายจ้าง เป็นต้น

ประการที่ 5 ปัญหาของวุฒิภาวะและการวางตัวขณะปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบ ด้วยเหตุว่าส่วนใหญ่แล้วผู้พิพากษาสมทบจะไม่กำหนดคุณวุฒิหรือความสามารถที่เป็นพิเศษ เว้นแต่กรณีผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งจุดนี้เองทำให้บางครั้งผู้พิพากษาสมทบเกิดความเกรงใจและไม่มั่นใจในความรู้ความสามารถที่มี หรือวุฒิภาวะ ประสบการณ์ในชีวิตมีไม่เพียงพอทำให้ไม่สามารถครองตนหรือปฏิบัติตนให้เหมาะสมในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ได้เหมือนดังเช่นผู้พิพากษาอาชีพ และในบางกรณีที่คุณค่าเป็นผู้มีความรู้ ถ้าผู้พิพากษาสมทบพิจารณาผิดพลาดจะทำให้เสียภาพพจน์และทำให้คู่ความขาดความเชื่อถือและศรัทธา อีกทั้งการที่มีผู้พิพากษาสมทบที่อายุยังน้อย คู่ความจะขาดความยำเกรง และไม่เชื่อถือในองค์กรคณะผู้พิพากษา

สำหรับข้อต่อประการที่ 5 นี้ ผู้เขียนเห็นว่าสมควรแก้ไขโดยจัดให้มีการใช้ศาลจำลองในระหว่างการอบรมผู้พิพากษาสมทบก่อนการปฏิบัติหน้าที่ จะทำให้ผู้พิพากษาสมทบได้คุ้นเคยกับสถานการณ์ที่เสมือนจริง และจะทำให้ปรับตัวได้ดีขึ้นเมื่อขณะนั่งพิจารณาคดีจริงๆ

ประการที่ 6 ปัญหากรณีมีผลประโยชน์ขัดกันกับหน้าที่ (conflict of interest) ดังจะเห็นได้ว่าผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศส่วนหนึ่งมาจากนักธุรกิจภาคเอกชน มีความเป็นไปได้ว่าผู้พิพากษาสมทบอาจนำเอาข้อมูลบางอย่างที่ได้จากการพิจารณาคดีไปปรับปรุงหน่วยงานองค์กรของตนเองเพื่อเอาเปรียบคู่ความในคดีหรือองค์กรบริษัทอื่นก็เป็นได้ ซึ่งแน่นอนว่าคุณสมบัติพื้นฐานที่ดีของผู้ที่เป็นผู้พิพากษาไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษาอาชีพหรือผู้พิพากษาสมทบก็ตาม ล้วนแต่ต้องครองตนด้วยความเป็นธรรมและเป็น

กลาง หากปราศจากสิ่งนี้แล้วก็ไม่อาจที่จะสร้างความเชื่อมั่นหรือศรัทธาแก่ประชาชนให้สมดังคำกล่าวที่ว่า “ศาลเป็นที่พึ่งสุดท้ายของประชาชน” ได้

สำหรับข้อด้อยประการที่ 6 นี้ ผู้เขียนเห็นว่าสมควรแก้ไขโดยให้หัวหน้าศาลแต่ละศาลระมัดระวังในการจ่ายสำนวนและจัดผู้พิพากษาสมทบให้เหมาะสมกับองค์คณะพิจารณา คดีโดยพิจารณาจากข้อมูลพื้นฐานของผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งน่าจะลดปัญหาดังว่านี้ได้ระดับหนึ่ง

4.4 วิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการนำเอารูปแบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในคดีอาญาจากข้อด้อย

การพิจารณาว่าสมควรหรือไม่ที่จะนำเอารูปแบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในคดีอาญานั้น มีข้อควรที่จะพิจารณาจากข้อด้อยและองค์ประกอบอื่นหลายประการด้วย กล่าวคือ จะต้องพิจารณา วิธีการได้มาซึ่งผู้พิพากษาสมทบ ความสามารถในการช่วยเหลือผู้พิพากษาอาชีพ ความปลอดภัยของผู้พิพากษาสมทบ พื้นฐานประวัติศาสตร์ทางวิธีพิจารณาความ สภาพสังคมที่มีผลต่อการปรับใช้ผู้พิพากษาสมทบและความจำเป็นของลักษณะคดีอาญา

4.4.1 วิธีการได้มาซึ่งผู้พิพากษาสมทบ

ดังจะเห็นได้จากหลายๆ กรณีในต่างประเทศ การได้มาซึ่งผู้พิพากษาสมทบหรือลูกขุนนั้นจะมีหลักคิดมาจากการมีส่วนร่วมในทางประชาธิปไตย ฉะนั้นคุณสมบัติพื้นฐานของผู้ซึ่งจะมาเป็นผู้พิพากษาสมทบหรือลูกขุนจะต้องเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หากปราศจากซึ่งสิทธิดังกล่าวแล้วก็จะถูกตัดสิทธิเข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรมโดยปริยาย ซึ่งกรณีเช่นนี้ค่อนข้างจะสร้างความหนักใจให้แก่องค์กรที่จะต้องมาคัดเลือกบุคคลมาเป็นผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญาเป็นแน่ซึ่งก็คงจะไม่พ้นสำนักงานศาลแต่ละจังหวัดนั่นเอง เพราะจากความเป็นมาในอดีตจะพบว่าคนไทยมักไม่ค่อยใส่ใจต่อการใช้สิทธิเลือกตั้ง ประชาชนยังไม่มีความตื่นตัวทางการใช้สิทธิทางการเมืองแต่อย่างใด การรณรงค์ประกาศเพื่อให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งแต่ละครั้งจะต้องกระทำอย่างเข้มข้นหนักหน่วง บ่อยครั้งก็พบว่าไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควรและประชาชนก็ยังขาดความกระตือรือร้นและเบื่อบ่อยต่อการที่จะไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ปัญหาของการที่ประชาชนไม่ใส่ใจที่จะไปเลือกตั้งนี้ถึงขั้นต้องแก้ไขในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับพุทธศักราช 2540 ที่เรียกว่าให้เป็น “หน้าที่” ของชนชาวไทยมิใช่ “สิทธิ” ดังแต่ก่อน การที่ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งน้อยย่อมแสดงถึงความไม่สนใจต่อการมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ซึ่งขนาดการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งซึ่งมิได้ยุ่งยากและใช้เวลานานแต่อย่างใด ประชาชนยังไม่ค่อยสนใจ แล้ว

นับประสาอะไรกับการมาเป็นผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญาที่มีความรับผิดชอบและภาระหน้าที่ที่มากกว่าการใช้สิทธิการบัตรเลือกตั้ง*

สำหรับขั้นตอนของการได้มาซึ่งบุคคลที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญา หากว่าจะให้มีการยื่นใบสมัครดังเช่นในศาลเยาวชนและครอบครัวก็อาจเกิดปัญหาว่าจะมีผู้สนใจยื่นใบสมัครหรือไม่เพราะขนาดการใช้สิทธิเลือกตั้งยังต้องรณรงค์เชิงบังคับอยู่เป็นประจำ เพราะมีการกำหนดไว้ว่าผู้ใดไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งจะต้องถูกตัดสิทธิบางประการตามที่กฎหมายบัญญัติ ผลก็คือแทนที่ประชาชนจะไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพราะต้องการใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนด้วยความเต็มใจและภูมิใจในสิทธิที่ตนมี แต่กลับกลายเป็นว่าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพราะเหตุเกรงว่าจะถูกตัดสิทธิบางประการโดยที่ไม่รู้ด้วยซ้ำว่า “การเสียสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ” มีอะไรบ้าง

ในอีกมิติหนึ่งของปัญหาของการให้ยื่นใบสมัครก็คือว่าอาจจะมีประชาชนยื่นใบสมัครเป็นจำนวนมาก โดยอาจเป็นเพราะต้องการที่จะลองดูว่าจะได้หรือไม่ หรืออาจเป็นเพราะว่าต้องการความโก้ ความมีหน้ามีตาในสังคมในอันที่จะอวดอ้างได้ว่ามีส่วนร่วมในการปฏิบัติหน้าที่เคียงข้างผู้พิพากษาอาชีพโดยมิได้สนใจต่อกระบวนการยุติธรรมแต่อย่างใด ซึ่งก็คงจะผิดต่อวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมเป็นแน่

หากว่าจะให้มีการจัดตั้งหน่วยงานหนึ่งขึ้นมาดูแลดังเช่นในประเทศอังกฤษที่มีการจัดตั้งสำนักงานศูนย์ออกหมายเรียกลูกขุน (Central Juror Summoning Bureau) บ้าง โดยให้มีการส่งหมายเรียกหรือหนังสือเรียกให้มาทำการคัดเลือกเป็นผู้พิพากษาสมทบ แน่แน่นอนว่าผู้ใดขัดขืนโดยไม่มีข้ออ้างหรือข้อแก้ตัวอันควรก็คงจะต้องได้รับโทษทางอาญาอีกเป็นแน่ ฉะนั้นที่ต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจก็คงเป็นอันใช้ไม่ได้กับกรณีนี้ เพราะแทนที่จะได้รับความร่วมมือจากประชาชนอย่างเต็มใจก็คงเป็นความร่วมมือที่มาจากความเกรงกลัวอำนาจรัฐเสียมากกว่า

จากข้อมูลที่ปรากฏยังทำให้เห็นได้ว่ากระบวนการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบของศาลชำนาญพิเศษในประเทศไทยก็ยังมีปัญหาให้เห็นอยู่ หากว่ากระบวนการสอบหรือการคัดเลือกไม่โปร่งใสเสียแล้วก็นำมาซึ่งความคลงแคลงใจและความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อผู้พิพากษาสมทบและศาลนั้นๆ ได้

* แม้ว่าข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งระบุออกมาว่าการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบสัดส่วนเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2550 คิดเป็นร้อยละ 74.45 และ 74.40 ตามลำดับโดยคิดจากประชาชนผู้มีสิทธิตั้งก็ตาม แต่ก็ยังเป็นผลมาจากการใช้วิธีรณรงค์ด้วยรูปแบบต่างๆ ทั้งที่ชอบและไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าไม่น่าที่จะสะท้อนถึงความเป็นจริงของประชาชนในอันที่จะประสงค์ต่อการใช้สิทธิเลือกตั้งแต่อย่างใด

4.4.2 ความสามารถในการช่วยเหลือผู้พิพากษาอาชีพ

ระบบผู้พิพากษาสมทบในประเทศไทย ปัจจุบันมีการใช้ในศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลแรงงาน และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเติมเต็มในประสบการณ์และทักษะบางอย่างขององค์คณะผู้พิพากษาให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เป็นต้นว่า ที่กฎหมายกำหนดองค์ประกอบขององค์คณะในการชี้ขาดตัดสินคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวให้มีผู้พิพากษาสมทบด้วยนั้นก็เพื่อให้ผู้พิพากษาสมทบซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชนและสังคมที่ผ่านประสบการณ์ในชีวิตสมรส มีบุตรหรือเคยมีบุตรมาแล้วมีความเข้าใจในปัญหาครอบครัว รับรู้ถึงความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของเด็กและเยาวชนรวมทั้งความคาดหวังของบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กและเยาวชน สามารถช่วยเหลือผู้พิพากษาอาชีพในการใช้ดุลพินิจแก้ไขปัญหอบรมสงเคราะห์และดูแลเด็กและเยาวชนตามความมุ่งหมายของกฎหมาย

สำหรับในศาลแรงงานนั้นความจำเป็นที่ต้องมีผู้พิพากษาสมทบนั้นถือเป็นหลักการสากลที่ข้อพิพาทแรงงานสมควรได้รับการพิจารณาในระบบไตรภาคี กล่าวคือต้องมีตัวแทนจากองค์กรวิวินิจฉัยจากรัฐคือศาลและตัวแทนจากทั้งสองฝ่าย คือฝ่ายนายจ้าง ฝ่ายลูกจ้าง ในกรณีนี้ผู้พิพากษาสมทบจากทั้งฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้างก็จะมีข้อมูลที่ผู้พิพากษาอาชีพอาจเข้าไม่ถึง อาทิเช่นสภาพเศรษฐกิจและปัญหาความต้องการของชนชั้นแรงงาน ซึ่งผู้พิพากษาสมทบฝ่ายลูกจ้างก็จะรู้สภาพและสถานการณ์ของฝ่ายลูกจ้างดี ผู้พิพากษาสมทบฝ่ายนายจ้างก็รู้ในสภาพเศรษฐกิจ หลักการบริหาร ภาวะค่าครองชีพ และฐานะของฝ่ายนายจ้างเป็นอย่างดี

สำหรับศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ การที่กฎหมายกำหนดให้มีบุคคลภายนอกที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมาเป็นลักษณะสำคัญของการเป็นผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ จึงเป็นการแก้ไขข้อบกพร่องและคำครหาเกี่ยวกับการไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญของผู้พิพากษา ทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็ว มีประสิทธิภาพและความเหมาะสม อีกทั้งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่คู่ความและประชาชนว่าคดีจะได้รับการพิจารณาจากเหล่าผู้พิพากษาที่มีความเชี่ยวชาญ และจากผู้พิพากษาสมทบที่มีประสบการณ์ความสามารถเป็นที่ประจักษ์สามารถที่จะอำนวยความยุติธรรมให้แก่เขาเหล่านี้ได้

ดังจะเห็นได้ว่าทั้งสามศาลดังกล่าวการใช้ผู้พิพากษาสมทบเป็นการดึงเอาความสามารถที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะด้านจากประชาชนเข้ามาเติมเต็มประสิทธิภาพในการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาอาชีพ แต่สำหรับศาลที่พิจารณาคดีอาญาโดยลักษณะแล้วเป็นคดีที่จะต้องพิจารณาถึงการกระทำที่เกี่ยวกับสภาพองค์ประกอบภายนอก องค์ประกอบภายในแห่งความผิด เหตุยกเว้นโทษและเหตุยกเว้นความผิด สำระสำคัญแห่งวิธีพิจารณาความตามกฎหมายวิธีสบัญญัติ นโยบายทางกฎหมายอาญา หลักการลงโทษผู้กระทำความผิดตามทฤษฎีอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา เหล่านี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้านประชาชนเป็น

อย่างยิ่ง ดังจะเห็นว่าข้อต่อประการสำคัญของผู้พิพากษาสมทบก็คือความไม่รู้กฎหมาย สารบัญญัติและวิธีสบัญญัติ ซึ่งแตกต่างกับระบบผู้พิพากษาสมทบในศาลที่มีอยู่ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็กรณีศาลเยาวชนและครอบครัวที่ต้องการประสบการณ์ของผู้พิพากษาสมทบที่มีบุตรหรือ เคยทำงานเกี่ยวกับเด็กมาก่อนเพื่อให้รู้ถึงพื้นฐานความเป็นไปและเข้าใจถึงสภาพจิตใจเด็ก หรือ ในศาลแรงงานที่ต้องอาศัยความเข้าใจอันเกี่ยวด้วยพื้นฐานการดำรงชีวิตของชนชั้นแรงงานและ สภาพปัญหาการบริหารงานของฝ่ายนายจ้างซึ่งได้มาจากผู้พิพากษาสมทบทั้งฝ่ายลูกจ้างและ นายจ้าง สำหรับผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศที่แม้จะมี ข้อต่อเกี่ยวกับการไม่รู้กฎหมายวิธีสบัญญัติ แต่ก็มีข้อดีในแง่ของความเป็นเฉพาะทางของ ลักษณะความเชี่ยวชาญแต่ละสาขาอันเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาหรือการค้าระหว่างประเทศ

ในประเด็นข้อต่อของความไม่รู้กฎหมายที่ว่านี้อาจเป็นการสร้างภาระใน ระหว่างการพิจารณาคดีให้แก่ผู้พิพากษาอาชีพ ในการที่จะต้องคอยอธิบายหลักกฎหมายให้แก่ ผู้พิพากษาสมทบทราบอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่การเริ่มการพิจารณาคดีไปจนสืบพยานเสร็จสิ้น เพราะผู้พิพากษาสมทบก็จะต้องวินิจฉัยทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ไม่ เหมือนกับระบบลูกขุนที่วินิจฉัยเฉพาะข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียว ซึ่งแทนที่ผู้พิพากษาอาชีพจะ ได้ใช้สมาธิความตั้งใจในการรับฟังคำพยานที่เบิกความ แต่อาจจะต้องคอยตอบคำถามที่ ผู้พิพากษาสมทบสงสัยอยู่ตลอดเวลาจนอาจกระทบต่อการรับฟังพยานและการบันทึกถ้อยคำ พยาน และส่วนตัวผู้พิพากษาสมทบเองจะมีประสิทธิภาพในการรับฟังการสืบพยานหรือไม่ เพียงใด ในประเทศเยอรมันและสวีเดนปัญหาที่พบคือบางครั้งผู้พิพากษาสมทบหลับ (fall asleep)⁴ และนอนกรน (snoring)⁵ ขณะที่มีการสืบพยานในคดีอาญาซึ่งก็เป็นทวิภาคษ์วิจารณ์ อยู่เช่นกัน สภาพการณ์เช่นนี้ก็อาจเกิดขึ้นได้เช่นเดียวกันสำหรับในประเทศไทยเพราะการ สืบพยานในคดีอาญานั้นไม่ได้หมายความว่าน่าตื่นตึ่งที่ปรากฏในภาพยนตร์ บางคดีออกจะ น่าเบื่อด้วยซ้ำไป หากผู้พิพากษาสมทบเหนื่อยเพลียมาจากการปฏิบัติงานก่อนที่จะมาทำหน้าที่ เป็นผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญาแล้วเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้นในระหว่างการพิจารณาคงจะส่งผล เสียต่อภาพลักษณ์ของศาลยุติธรรมที่มีบรรยากาศเคร่งขรึมและทรงภูมิยุติธรรมเป็นแน่ ผลร้าย ที่สุดอาจตกแก่คู่ความเพราะเมื่อการรับฟังข้อเท็จจริงขณะสืบพยานนั้นคลาดเคลื่อนก็จะส่งผลทำ ให้การตัดสินพิพากษาของศาลผิดไปด้วย แน่นนอนว่าการบันทึกถ้อยคำพยานที่อาจตกบกพร่อง ไปไม่มีใครที่จะทราบอยู่แล้วว่ามีผิดพลาด แต่หากผลการตัดสินพิพากษาผิดไปโดยผู้พิพากษามา ทราบความจริงในภายหลัง ก็รังแต่จะเป็นบาปเคราะห์ที่ตกแก่จิตใจของผู้พิพากษาองค์คณะ นั้นเองเสียทั้งสิ้น

⁴ Laura Patnaik, Don't fall asleep in court, [online] Available from : <http://www.paraplyprojektet.se/news.php?id=653&categoryID=12> [2007]

⁵ Eberhard Siegismund, The function of Honorary Judges In Criminal Proceedings In Germany [online] Available from : www.unafei.or.jp/english/pdf/PDF_rms/no56/56-10.pdf [2007]

การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยวิธีการเข้าร่วมเป็นผู้พิพากษาสมทบนี้ โดยหลักการอาจถือว่าเป็นการให้ผู้พิพากษาสมทบในฐานะวิทยุชนเป็นผู้ชี้ขาดร่วมกับผู้พิพากษาอาชีพโดยใช้เหตุผลและความเป็นธรรมที่ใกล้เคียงกับความรู้สึกของประชาชนมากกว่าที่จะใช้เหตุผลและเทคนิคทางกฎหมาย แต่ในคดีอาญามีบทบัญญัติที่ให้ศาลสามารถพิจารณาคดีโดยไม่ต้องสืบพยานก็ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า “ในชั้นพิจารณา ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง ศาลจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ เว้นแต่คดีที่มีข้อหาในความผิดซึ่งจำเลยรับสารภาพนั้น กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้นศาลต้องฟังพยานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง” ซึ่งหากว่าคดีนั้นๆ จำเลยให้การรับสารภาพต่อศาลและเป็นคดีที่ศาลสามารถพิพากษาได้ทันทีตาม มาตรา 176 ดังกล่าวแล้ว ก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องให้ผู้พิพากษาสมทบเข้าร่วมในการพิจารณาคดีและไม่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพที่เพิ่มมากขึ้นในการพิจารณาคดีแต่อย่างใด หลักการที่ใกล้เคียงก็มีปรากฏในศาลเยาวชนและครอบครัว เพราะในบางคดีที่ไม่มีความจำเป็นจะต้องให้ผู้พิพากษาสมทบกฎหมายก็กำหนดให้องค์คณะพิจารณาคดีไม่ต้องมีผู้พิพากษาสมทบก็ได้ ดังที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 109 กล่าวคือถ้าศาลเห็นว่าคดีครอบครัวใดที่ศาลจะพิจารณาพิพากษาเป็นคดีที่ผู้เยาว์ไม่มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย ก่อนเริ่มพิจารณาคดี ให้ศาลสอบถามคู่ความว่าประสงค์จะให้ผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะด้วยหรือไม่ ถ้าคู่ความทั้งสองฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ประสงค์จะให้ผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะด้วย ให้ผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคนเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้ ทำให้เห็นได้ว่ากฎหมายประสงค์ที่จะให้ผู้พิพากษาสมทบช่วยเหลือผู้พิพากษาอาชีพเฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับลักษณะเฉพาะเรื่องจริง ๆ หากว่าเหตุในกระบวนการพิจารณาเป็นเรื่องทั่วไปผู้พิพากษาอาชีพก็ย่อมเพียงพอแล้วที่จะปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวได้ ไม่ต้องอาศัยประชาชนในฐานะผู้พิพากษาสมทบมาช่วยเหลือก็ได้ เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นวิธีการเปิดโอกาสให้แก่ประชาชนตามแนวทางระบอบประชาธิปไตยที่อาจเพิ่มคุณภาพในคำพิพากษาว่ามีส่วนร่วมจากประชาชน แต่ไม่น่าที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในหลักกฎหมายได้

4.4.3 ความปลอดภัยของผู้พิพากษาสมทบ

ปัจจุบันสภาพปัญหาของพยานในคดีอาญาไม่กล้ามาเบิกความเพราะเหตุเกรงกลัวอิทธิพลของจำเลยหรือบุคคลอื่นภายนอกยังเป็นปัญหาต่อกระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกัน เพราะตามทฤษฎีการรับฟังพยานเพื่อลงโทษจำเลยนั้น ศาลจะต้องรับฟังพยานจนปราศจากข้อสงสัย (proof beyond reasonable doubt) แม้มีข้อพิรุธบ้างเพียงเล็กน้อยจนให้สงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ศาลก็จะใช้ดุลพินิจลงโทษจำเลยไม่ได้ ต้องยกประโยชน์แห่ง

ความสงสัยนั้นให้กับจำเลย⁶ ฉะนั้นเมื่อจำเลยรู้หลักการเช่นนี้ดี จำเลยจึงต้องกระทำทุกวิถีทาง ซึ่งไม่ว่าวิธีนั้นจะหยาบโหดปานใดก็ตามเพื่อให้พยานบุคคลที่เป็นประจักษ์และพยานแวดล้อม ต่างๆ ไม่สามารถที่จะมาเบิกความต่อศาลได้ เพราะพยานบุคคลในคดีอาญามีความสำคัญยิ่งต่อการพิสูจน์ความจริงในทางอรรถคดี แต่พยานยังไม่ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควรและเป็นเหตุให้เกิดผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรม ฉะนั้นเพื่อให้การคุ้มครองพยานได้สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญปัจจุบันจึงได้มีการตรากฎหมายคุ้มครองพยานในคดีอาญาขึ้น⁷

จากการที่รัฐต้องตรากฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญาขึ้นแสดงว่า ปัญหาการคุกคามพยานในคดีอาญาเป็นปัญหาสำคัญสมควรที่จะแก้ไขด้วยสร้างมาตรการทางกฎหมายขึ้นมารองรับ แล้วกับสำหรับกรณีผู้พิพากษาสมทบด้วยแล้วผู้เขียนมีความเห็นว่ามี ความสำคัญที่ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าพยานในคดีอาญา ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นก็คือว่าบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้พิพากษาสมทบจะมีความปลอดภัยในชีวิตหรือทรัพย์สินหรือไม่เพียงใดเพราะก็ถือว่าเป็นผู้พิพากษาคณะหนึ่งที่ทำให้คุณให้โทษจำเลยได้เช่นเดียวกับผู้พิพากษาอาชีพ หรือในระหว่างการพิจารณาคดีจะถูกภัยคุกคามหรือได้รับภัยอันตรายหรือไม่ ปัญหาอาจจะเกิดขึ้นในคดีอาญาที่ จำเลยเป็นผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นซึ่งอาจแทรกแซงด้วยการติดสินบน ช่มชู้ ชัดขวางต่อการ ปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบได้ ในกรณีเช่นนี้จะมีการขอกำลังเจ้าพนักงานตำรวจคุ้มกัน ผู้พิพากษาสมทบได้หรือไม่ ประเด็นต่างๆ เหล่านี้จะต้องสร้างมาตรการขึ้นมารองรับเตรียมการ กับสภาพปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ ที่น่าสนใจก็คือว่าหากในระหว่างการพิจารณาคดีผู้พิพากษา สมทบซึ่งเป็นองค์คณะคนหนึ่งถูกภัยคุกคามจากปัจจัยภายนอกเกิดเป็นความกดดันขอสละสิทธิ ลาออกจากกรปฏิบัติหน้าที่ผู้พิพากษาสมทบ แล้วจะมีประชาชนคนใดประสงค์ที่จะขอเข้าร่วม เป็นผู้พิพากษาสมทบในคดีนั้นหรือไม่

สำหรับในประเทศญี่ปุ่นที่กำลังจะใช้ลูกขุนในคดีอาญาได้สร้างแนวทางแก้ไขไว้ ในกรณีนี้ไว้เช่นเดียวกัน กล่าวคือในกรณีที่มีพฤติการณ์พิเศษว่ามีความเป็นไปได้สูงว่าผู้ที่เป็น ลูกขุนหรือคนในครอบครัวหรือญาติของลูกขุนจะถูกคุกคามช่มชู้ ศาลอาจดำเนินดำเนินกระบวนการ พิจารณาคดีนั้นโดยไม่ต้องมีคณะลูกขุนก็ได้ ซึ่งในอนาคตประเทศไทยก็อาจใช้วิธีการ เช่นเดียวกันนี้แก้ปัญหาก็ได้หากว่ามีการใช้ผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญาจริง

4.4.4 พื้นฐานประวัติศาสตร์ทางวิธีพิจารณาความ

ด้วยเหตุว่าระบบปฏิบัติการบางอย่างที่ดีแบบหนึ่งหากใช้กับประเทศหนึ่งอาจจะ ได้ผลลัพธ์ที่ดีเยี่ยม แต่หากว่านำไปใช้กับอีกประเทศหนึ่งอาจไม่ได้ผลลัพธ์อย่างประเทศที่เป็น ต้นแบบของแนวคิดก็ได้ ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางประวัติศาสตร์แห่งประเทศนั้นๆ ว่ามีที่ไป ที่มาอย่างไร อาทิกรณีการใช้ลูกขุนในประเทศฝรั่งเศส โดยที่ประเทศฝรั่งเศสเองเป็นต้นแบบ

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227

⁷ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

ของระบบไต่สวน (Inquisitorial System) แต่ก็ได้นำเอาระบบลูกขุนของประเทศอังกฤษมาใช้ในระบบของตน แต่ในทางปฏิบัติไม่ใคร่จะได้ผลดี เพราะลูกขุนของฝรั่งเศสไม่ไว้วางใจผู้พิพากษาในระบบไต่สวนและเกิดความเห็นใจองศาจำเลย จึงมักต่อรองกับผู้พิพากษาให้ลงโทษจำเลยสถานเบา มิฉะนั้นจะวินิจฉัยว่าจำเลยไม่มีความผิด⁸ ผลที่เกิดขึ้นเช่นนี้น่าจะผิดไปจากหลักที่ต้องการให้ลูกขุนซึ่งเสมือนเป็นตัวแทนประชาชนเข้ามาวินิจฉัยข้อเท็จจริงโดยถือเป็นมติมหาชน แต่ลูกขุนในประเทศฝรั่งเศสกลับใช้วิธีต่อรองกับผู้พิพากษาเพราะเหตุคณะลูกขุนไม่ไว้วางใจในตัวผู้พิพากษาเอง ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเกิดจากประวัติศาสตร์ของฝรั่งเศสที่เบื้องแรกผู้ที่ทำการตัดสินคดีคือเหล่าพระและนักบวชผู้ที่มีอำนาจในศาสนาโรมันคาทอลิก ในวงการศาสนาครีสตร์นั้นเมื่อผู้ที่มีอำนาจปกครองดูแลได้ทราบว่ามีกรกระทำผิด หรือการกระทำที่มีขอบเกิดขึ้นในสังคมของตน ผู้มีอำนาจปกครองจะต้องไต่สวนค้นหาความจริงให้ได้ และถือว่าพระในศาสนาคริสต์เป็นผู้นำด้านจิตวิญญาณของประชาชนทุกคน โดยถือว่าทุกคนอยู่ภายใต้อำนาจของพระผู้เป็นเจ้า ถ้าหากสมาชิกในสังคมประพฤติไม่ดี ประพฤตินอกกริตต้องถือว่าเป็นผู้ที่อยู่ฝั่งตรงกันข้ามกับฝ่ายของพระผู้เป็นเจ้า พระหรือผู้ปกครองต้องรีบดำเนินการมุ่งหาข้อเท็จจริงเพื่อนำตัวผู้นั้นมาลงโทษ โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะมีผู้เสียหายหรือไม่หรือมีบุคคลอื่นมากล่าวหาหรือไม่ และการหาตัวผู้กระทำความผิดก็ไม่ใคร่มีหลักเกณฑ์ในการไต่สวนหรือวิธีพิจารณาที่เคร่งครัด เพราะมุ่งจะเอาแต่ผลที่จะได้รู้ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นมากกว่า⁹ จึงอาจมีการใช้วิธีทรมานจำเลยด้วยประการต่างๆ เพื่อให้จำเลยยอมรับสารภาพและเล่าข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นทั้งหมดให้ผู้ชำระความฟัง จากประวัติศาสตร์เช่นนี้เองที่เป็นสาเหตุให้ลูกขุนของประเทศฝรั่งเศสไม่ไว้วางใจผู้พิพากษาในระบบไต่สวนจนทำให้ระบบลูกขุนไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควรดังที่ควรจะเป็น

สำหรับในประเทศฝรั่งเศสเองในช่วงแรกที่มีการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น พระเจ้าเนโปเลียน (Napoleon) ได้เสนอขอความเห็นไปยังศาลทั่วราชอาณาจักรเพื่อที่จะสืบถามถึงกรณการไต่ระบบลูกขุนในฝรั่งเศส โดยปรากฏว่ามีการส่งความคิดเห็นกลับมา 73 แห่ง โดยมี 22 แห่งที่คิดว่าควรที่จะมีการไต่ระบบลูกขุนต่อไป มี 30 แห่งที่เสนอว่าควรยกเลิกการใช้ลูกขุนและส่วนที่เหลือไม่มีความคิดเห็นต่อแนวการใช้ระบบลูกขุนดังกล่าว สำหรับส่วนที่ต้องการยกเลิกระบบลูกขุนนั้นให้เหตุผลว่าระบบวิธีพิจารณาโดยใช้ลูกขุนนำที่จะเหมาะสมแต่เฉพาะในประเทศอังกฤษเท่านั้น แต่หาได้เหมาะสมกับลักษณะนิสัยและวิถี

⁸ กุลพล พลวัน, "การพิจารณาคดีระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในกฎหมายไทยที่มีผลกระทบต่อกรคุ้มครองสิทธิมนุษยชน", ใน รวมบทความทางวิชาการของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ชุดที่ 3 : "ศาลรัฐธรรมนูญกับการพัฒนาประชาธิปไตยในระบบนิติรัฐ" (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2547), หน้า 396.

⁹ ประมูล สุวรรณศร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2526), หน้า 2.

ปฏิบัติของชาวฝรั่งเศสไม่¹⁰ อันเป็นการแสดงถึงความหวังใญ่ว่าการรับเอาวัฒนธรรมบางอย่างมาใช้แม้กระทั่งรูปแบบวิธีพิจารณาคดีทางศาลก็สมควรที่จะต้องคำนึงถึงบุคลิก ลักษณะนิสัยใจคอของคนในชาติด้วย การรับเอาวัฒนธรรมบางอย่างจากนอกประเทศอาจจะไม่ได้รับผลตอบแทนที่ดีอย่างที่บางประเทศเป็นก็ได้ เพราะมิได้หมายความว่าประเทศหนึ่งใช้ระบบกฎหมายแบบหนึ่งแล้วได้ผลดี หากประเทศอื่นนำมาใช้บ้างแล้วจะได้ผลลัพธ์ที่ดีตามไปด้วย ดังเช่นกฎหมายหลายๆ ฉบับของประเทศไทยที่นำมาจากต่างประเทศโดยมิได้คำนึงถึงภูมิหลังของคนในประเทศไทย จนส่งผลทำให้การบังคับใช้กฎหมายบางเรื่องไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร หรือแม้แต่เหตุการณ์ของการยกเลิกระบบลูกขุนทั้งในประเทศสิงคโปร์และประเทศอินเดียทำให้เห็นว่าการกฎหมายหรือวิธีพิจารณาที่ประเทศอื่นใช้ได้ดีแต่หากไม่มีความสัมพันธ์กับประเทศของตนไม่ว่าจะเป็นในแง่วัฒนธรรมหรือประวัติศาสตร์ ก็ไม่สามารถนำมาใช้ได้อย่างสัมฤทธิ์ผลหรือหากว่าเคยมีการใช้ก็สามารถที่จะยกเลิกแล้วสร้างวิถีทางเฉพาะตามความสัมพันธ์ที่มีภายในของประเทศตนเองได้

ในประเด็นเรื่องของการนำเอาระบบและกฎหมายต่างประเทศมาใช้กับประเทศไทยนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า¹¹ กฎหมายต่างประเทศเช่นว่านั้นใช้ได้ผลเป็นที่น่าพอใจในประเทศเจ้าของกฎหมายเองหรือไม่ และจะนำไปใช้ในประเทศอื่นหรือไม่เพียงใด หรือต้องแก้ไขปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพื้นฐานอื่นอย่างไรบ้าง ตัวอย่างเช่นระบบการทะเบียนที่ดินของเยอรมันเป็นระบบที่เยอรมันภูมิใจกว่าที่สุดในยุโรป มีข้อพิสูจน์ต่างๆ มากมายว่าได้ผลดีในเยอรมัน แต่แม้จะดีเพียงใดก็ตาม ฝรั่งเศสก็ไม่อาจรับเอามาใช้ได้แม้จะอยากนำมาใช้บ้างก็ตาม เพราะผลจากการศึกษาโดยเปรียบเทียบแล้วจึงพบว่าระบบการทะเบียนที่ดินของเยอรมันได้ผลดีเพราะมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องเป็นลูกโซ่อีกหลายปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการจัดระบบเช่นนั้น หากฝรั่งเศสจะเอาอย่างบ้างก็ต้องจัดพื้นฐานรองรับให้พร้อม หรือเตรียมปัจจัยต่างๆ ให้รับกัน ซึ่งปรากฏว่าจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเตรียมปัจจัยดังกล่าวสูงมากจนรัฐสภาไม่อนุมัติ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ไมอาจนำระบบการทะเบียนที่ดินของเยอรมันมาใช้ได้ แม้แต่ในปัญหาเรื่องการนำระบบการพิจารณาโดยจюри (Jury System) มาใช้ในประเทศไทยก็มักมีผู้เรียกร้องอยู่เสมอ แต่ผลในการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบปรากฏว่าระบบจюриใช้ได้ผลเพราะเกี่ยวข้องกับปัจจัยอื่นๆ อีกหลายประการ เช่น เหตุผลในทางประวัติศาสตร์ จิตสำนึกของประชาชน ระบบกฎหมาย เป็นต้น ซึ่งปัจจัยเหล่านั้นไม่มีอยู่หรือมีอยู่น้อยในประเทศไทยจนแตกต่างไปจากประเทศที่มีระบบจюри คงจะเป็นเพราะเหตุผลนี้ที่ได้มีการนำระบบจюриมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสังคมและระบบกฎหมายไทย ซึ่งก็เป็นผลมาจากการเปรียบเทียบกฎหมายด้วยนั่นเอง คือระบบผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลแรงงาน และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

¹⁰ William Forsyth, History of Trial by Jury. [online] Available from :<http://www.constitution.org/cmt/wf/hjt.htm> [2007]

¹¹ วิษณุ เครืองาม, ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ หน่วยที่ 1-7, พิมพ์ครั้งที่ 2 (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2543), หน้า 30.

นับแต่อดีตประชาชนชาวไทยคุ้นเคยกับระบบการพิจารณาคดีโดยมีผู้พิพากษาอันทรงไว้ซึ่งความยุติธรรมมานาน ตั้งแต่ประเทศไทยใช้การพิจารณาที่ให้ผู้พิพากษาที่ได้รับการแต่งตั้งจากพระมหากษัตริย์เป็นผู้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาอรรถคดีทั้งปวง จนปัจจุบันใช้วิธีการทดสอบความรู้และสอบคัดเลือกเพื่อให้ได้บุคคลที่มีศักยภาพทางกฎหมายเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาที่คอยอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนภายใต้พระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ ความรู้สึกเช่นนี้ฝังลึกในจิตใจทำให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าการขาดไม่ได้ที่ไม่ได้รับความคุ้มครองหรือถูกล่วงละเมิดทางกฎหมาย หนทางเดียวที่จะเยียวยาให้กับประชาชนได้คือศาลยุติธรรม ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในสังคมหากได้ขจัดปัดเป่าโดยองค์กรแห่งศาลสถิตยยุติธรรมก็จะเป็นที่ยอมรับและยอมรับในคำพิพากษา ทำให้เห็นได้ว่าศาลยุติธรรมถือเป็นสวรรค์แห่งกระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนพึงพึงได้เสมอและน่าที่จะเป็นการยากที่จะนำระบบการอำนวยความสะดวกประเภทอื่นมาใช้บังคับทดแทน และยิ่งปรากฏอยู่บ่อยครั้งตามบทความวารสารทางวิชาการที่ประชาชนมีความคลงแคลงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบในศาลชั้นอุทธรณ์ต่าง ๆ แต่เรื่องทำนองนี้ไม่ค่อยจะเกิดขึ้นกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาอาชีพแต่อย่างใด ทำให้เห็นปัญหาอีกประการของการนำเอาระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในคดีอาญาก็คือในเวลานี้ประเทศไทยพร้อมหรือไม่ที่จะมอบอำนาจดุลพินิจแห่งการตัดสินใจทางตุลาการให้แก่ประชาชนคนธรรมดาตามาตัดสินประชาชนด้วยตนเอง

4.4.5. สภาพสังคมที่มีผลต่อการปรับใช้ผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญา

หากพิจารณาด้วยใจที่เป็นธรรมจะพบว่าสังคมของประเทศไทยมีลักษณะที่ทำให้คุณค่าของผู้คนต่างไปจากสังคมอื่น เราให้คุณค่าจากชาติตระกูล ทรัพย์สินสมบัติความร่ำรวย ความมีระดับของความเป็นอยู่ วุฒิการศึกษา และการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน¹² เหล่านี้ล้วนแต่สะท้อนอัตลักษณ์บางอย่างที่เกี่ยวข้องต่อการปรับใช้ผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญา เช่นกัน อะไรจะเกิดขึ้นหากว่าในคดีอาญาที่เกี่ยวกับการฟ้องคดีปล้นทรัพย์ที่มีมูลค่าทรัพย์เป็นจำนวนมาก แล้วคดีนั้นมีผู้พิพากษาสมทบที่มาจากลูกจ้างเล็กๆ ในโรงงานแห่งหนึ่ง ซึ่งแน่นอนว่าไม่มีเหตุอย่างใดที่จะคัดค้านผู้พิพากษาสมทบนายนี้ได้ คู่ความจะไว้วางใจ จะให้ความเคารพผู้พิพากษาสมทบหรือไม่ แล้วผู้พิพากษาสมทบเองจะมีความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่เพียงใด จะกล้าถามคู่ความหรือแสดงความคิดเห็นต่อผู้พิพากษาอาชีพหรือไม่ หรืออาจจะเพียงแค่นั่งฟังการสืบพยานไปโดยหวังว่าจะให้จบเร็วๆ ซึ่งเช่นนี้ก็คงไม่เกิดประโยชน์อะไรต่อการที่จะรณรงค์การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมเป็นแน่ และถ้าผู้พิพากษาสมทบพิจารณาผิดพลาดในหน้าที่ก็จะทำให้เสียภาพพจน์และทำให้คู่ความขาดความเชื่อถือและศรัทธาต่อศาลได้เช่นกัน

¹² พงษ์ ผาวิจิตร, X-RAY คนไทย 360°, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สุานบุ๊คส์, 2550), หน้า 40-45.

คนไทยเป็นคนที่รับแรงกดดันนานๆ ไม่ได้ คนไทยที่อยู่ภายใต้สภาวะการกดดันเช่นนี้ จึงมักจะเลือกวิธีการประนีประนอม หรือจบลงเร็วๆ โดยยอมจำนนง่ายๆ¹³ ซึ่งลักษณะเช่นนี้หากให้มาปฏิบัติหน้าที่ผู้พิพากษาสมทบที่ต้องตัดสินใจตัดสินความเป็นความตายของจำเลย จะก่อให้เกิดปัญหาการด่วนสรุปข้อเท็จจริงในการวินิจฉัยที่ปราศจากหลักเหตุและผลเพียงพอที่จะให้ “จบลงเร็วๆ” แล้วจะได้กลับไปประกอบสัมมาชีพตามเดิม ซึ่งปัญหาของการด่วนสรุปเช่นนี้จะไม่เกิดขึ้นกับระบบผู้พิพากษาอาชีพเพราะเป็นหน้าที่ปกติที่ต้องปฏิบัติอยู่ทุกวันอยู่แล้ว ผู้พิพากษาอาชีพสามารถที่จะรับฟังข้อเท็จจริงโดยผ่านกระบวนการสืบพยานที่ยาวนานได้อย่างละเอียดรอบคอบและอำนวยความสะดวกได้โดยไม่ต้องด่วนสรุปเร่งรีบให้มากนัก

พฤติกรรมหนึ่งของสังคมไทยที่อาจจะเป็นไม่ได้กับระบบการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมคือ การพัฒนาจิตสาธารณะ สังคมไทยเป็นสังคมที่อยากจะทำจิตสาธารณะ เนื่องจากปัญหาของตัวเองยังไม่รู้ จึงมองปัญหาของส่วนรวมว่าจะสะท้อนกลับมากระทบตัวเองไม่ออก สังคมไทยยังไม่เข้าใจว่า ทำไมต้องปิดน้ำที่ไหลทิ้งในที่สาธารณะ ทั้งๆ ที่ไม่ได้เป็นคนเปิด ขยะที่ทิ้งอยู่หากไม่ได้ทิ้งก็ไม่รู้จะเก็บไปทำไม¹⁴ ทำให้วิเคราะห์ถึงสภาพที่กำลังจะเกิดขึ้นว่าสังคมไทยจะปฏิเสธการเป็นผู้พิพากษาสมทบหรือไม่ หากพิจารณาจากเรื่องจิตสาธารณะแล้ว ผู้เขียนเกรงว่าสังคมไทยจะคิดว่าธุระไม่ใช่ ไม่ใช่เรื่องที่จะต้องเอาตัวเองไปเสี่ยงกับอิทธิพลของผู้ต้องหาหรือของจำเลย จึงไม่ให้ความร่วมมือในการอำนวยความสะดวกเมื่อส่วนใหญ่ไม่อยากเสี่ยง ไม่ให้ความร่วมมือ ปัญหาของการช่วยเหลือกันในสังคมส่วนหนึ่งก็จะย้อนกลับมาที่กระบวนการยุติธรรม ซึ่งหากจะมีการใช้ระบบผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญาก็จะต้องพัฒนาเรื่องจิตสาธารณะให้ได้เสียก่อน เพราะเป็นหลักพื้นฐานสำคัญอันจะเป็นตัวผลักดันให้ระบบนี้ขับเคลื่อนไปได้

การพิพากษาคดีไม่ว่าจะเป็นระบบใดก็ตาม ถ้าผู้ซึ่งจะต้องถูกบังคับตามคำพิพากษามีความรู้สึกว่ากระบวนการพิจารณาได้ดำเนินไปอย่างเที่ยงตรงและชอบธรรมแล้ว แม้ว่าตนจะเป็นฝ่ายที่พ่ายแพ้ต่อผลในคดีก็ยังยอมรับที่จะปฏิบัติตามคำพิพากษา ด้วยความรู้สึกที่คุ้นเคยต่อระบบอำนวยความสะดวกโดยผู้พิพากษาอาชีพนี้ถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในกระบวนการยุติธรรม คู่ความไม่ว่าจะเป็นโจทก์ ผู้เสียหายหรือแม้แต่จำเลยในคดีอาญาล้วนแต่มุ่งหวังได้รับการอำนวยความสะดวกจากผู้พิพากษาเท่านั้น ประชาชนอื่นใดคงไม่อาจที่จะอำนวยความสะดวกได้เท่าเทียมกับผู้พิพากษาอาชีพ และแม้ว่ามีการใช้ระบบผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญาอย่างน้อยที่สุดหากว่าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งพ่ายแพ้คดี คู่ความฝ่ายนั้นคงจะต้องโทษผู้พิพากษาสมทบเป็นแน่ เพราะมนุษย์เรามักจะไม่เชื่อถือผู้ซึ่งมีฐานะเทียมเท่าเราอยู่แล้ว เราจะให้ความเคารพเชื่อก็คงแต่บุคคลที่เราเห็นว่ามีความสูงส่งกว่าเราซึ่งก็เป็นไปตามหลักจิตวิทยาตามปกติ

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 205.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 128.

ระบบการพิจารณาโดยประชาชนแบบลูกขุนมีปัญหาคำคัญในเรื่องของอคติที่มีอยู่ในตัวลูกขุน ในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่ใช้ระบบลูกขุนได้อย่างสมบูรณ์แบบก็ยังประสบปัญหากรณีอคติของลูกขุนเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากหลายๆ คดีเป็นต้นว่า คดีของโอ เจ ซิมป์สัน ที่คณะลูกขุนพิพากษาว่าไม่มีความผิดในคดีอาญา ส่วนหนึ่งก็อาจเป็นเพราะเกินกว่ากึ่งหนึ่งของลูกขุนเป็นบุคคลผิวสี หรือคดีฆาตกรรม เอ็มเมต ทิล (Emmett Till) ในปี ค.ศ. 1955 และคดีฆาตกรรมคนงานสามคนในปี ค.ศ. 1964 ซึ่งทั้งสองคดีนี้พิพากษายกฟ้องปล่อยจำเลยไปด้วยเหตุว่าลูกขุนเป็นบุคคลผิวขาวเช่นเดียวกับจำเลย¹⁵ แน่หนอนว่าถึงโจทก์และจำเลยจะมีสิทธิที่จะคัดค้านผู้ซึ่งจะมาเป็นลูกขุนก็ตาม (peremptory challenges) แต่ทั้งโจทก์และจำเลยจะล่วงรู้ถึงอคติที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคลเหล่านี้ได้อย่างไร

ในประเทศเยอรมันก็พบปัญหาเรื่องอคติของผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญาเช่นเดียวกัน อย่างเช่นคดีอาญาคดีหนึ่งที่พิจารณา ณ ศาลแห่งกรุงเบอร์ลิน (Berlin Regional Court) มีผู้พิพากษาสมทบนายหนึ่งตัดผมแบบติดหนังศีรษะ (Skinhead) และสวมเสื้อยืดที่มีข้อความว่า "พิตบูล เยอรมัน" (Pit Bull Germany) ร่วมพิจารณาคดีที่จำเลยเป็นชาวเตอร์กิช (Turkish) และชาวอาหรับ (Arab) ซึ่งจำเลยทั้งสองใช้สิทธิคัดค้านผู้พิพากษาสมทบนายนี้เพราะเหตุมีบุคลิกที่น่าจะมียอคติต่อการพิจารณาคดีอย่างยิ่งโดยเฉพาะเสื้อผ้านี้ที่สวมใส่ ผู้พิพากษาอาชีพที่เป็นองค์คณะได้อนุญาตให้จำเลยทั้งสองคัดค้านตั้งรังเกียจผู้พิพากษาสมทบนายนี้ได้ โดยให้เหตุผลว่า ถึงแม้จะไม่มีใครทราบว่าผู้พิพากษาสมทบนายนี้จะคิดอะไรอยู่ในใจ แต่เมื่อพิจารณาจากสภาพของเสื้อผ้านั้นน่าเชื่อว่าผู้พิพากษาสมทบนายนี้น่าจะเป็นพวกรังเกียจต่างเชื้อชาติ (xenophobic) เป็นแน่และอาจเกิดอคติในกระบวนการพิจารณาจึงอนุญาตให้คัดค้านได้¹⁶ ปัญหาเรื่องของอคติที่เกิดจากผู้พิพากษาสมทบนี้ถือว่าเป็นปัญหาคำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศเยอรมันที่เหล่านักวิชาการพยายามที่จะขจัดข้อบกพร่องดังกล่าวนี้ออกไป เพราะปัญหาเรื่องอคติได้นำมาซึ่งความอยุติธรรมที่เกิดขึ้น มีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการตัดไม่ให้ผู้พิพากษาสมทบเข้าร่วมในการไต่สวนมูลฟ้องคดี เพราะกล่าวกันว่าในการไต่สวนมูลฟ้องคดีนั้นได้นำมาซึ่งภาพที่เกิดอคติในใจของผู้พิพากษาสมทบ ฉะนั้นหากตัดขั้นตอนนี้ออกไปก็น่าจะช่วยลดปัญหาเรื่องอคติได้ในระดับหนึ่ง¹⁷

¹⁵ Hiroaki Sato, Jury system doesn't guarantee justice. [online] Available from : <http://search.japantimes.co.jp/cgi-bin/eo20070326hs.html> [2007]

¹⁶ Ministerialdirigent Eberhard Siegismund, Deputy Director General in the Judicial System Division [online] Available from : www.unafei.or.jp/english/pdf/PDF_rms/no56/56-10.pdf [2007]

¹⁷ Walter Perron, Lay Participation in Germany. [online] Available from : www.cairn.info/load_pdf.php?ID_ARTICLE=RIDP_721_0181 – [2008]

กรณีปัญหาแห่งอคติที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคตสำหรับประเทศไทยหากมีการนำเอารูปแบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในคดีอาญาก็คือ กรณีที่จำเลยเป็นประชาชนในจังหวัดหนึ่ง แล้วมีผู้พิพากษาสมทบเป็นประชาชนอีกจังหวัดหนึ่ง หากว่าในขณะที่กำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีเกิดมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นความผิดอย่างร้ายแรง (หรือไม่ก็ตาม) เกิดขึ้น แล้วมีการรายงานทางสื่อมวลชนว่าผู้ต้องสงสัยน่าจะเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคหรือจังหวัดเดียวกับจำเลย กรณีนี้ก็ย้งนำสงสัยอยู่ว่าผู้พิพากษาสมทบจะเกิดอคติอยู่แล้วในใจหรือไม่ว่าจำเลยก็น่าจะมีความผิดเช่นเดียวกับบุคคลที่ต้องสงสัยตามที่มีการเสนอข่าวของสื่อมวลชนหรือในทางกลับกันหากว่าผู้พิพากษาสมทบเป็นบุคคลที่อยู่จังหวัดเดียวกับจำเลยจะเห็นเข้าข้างลำเอียงยกประโยชน์ให้แก่จำเลยหรือไม่ ในกรณีเช่นนี้คงไม่อาจเกิดแก่ผู้พิพากษาอาชีพเพราะผู้พิพากษาอาชีพถูกสั่งสอน ฝึกอบรมมาแต่สมัยยังเป็นนักศึกษากฎหมาย เรื่อยมาจนเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษาแล้วจะต้องพิจารณาโดยปราศจากอคติทั้งปวงตามหลักอินทภาษ 4 อันได้แก่ ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะรัก โทสาคติ ลำเอียงเพราะโกรธ ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว และโมหาคติ ลำเอียงเพราะเขลา ซึ่งเมื่อเกิดอคติขึ้นแล้วกรณีเรื่องง่าย ๆ และธรรมดา ก็อาจเป็นปัญหาใหญ่ขึ้นมาได้เมื่อผู้พิจารณาตัดสินได้มองข้ามหลักการดังกล่าวไป

4.4.6 ความจำเป็นของลักษณะคดีอาญา

ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมนั้น เป็นที่เข้าใจได้ว่าระบบผู้พิพากษาสมทบเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่รัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดี โดยยอมรับในฐานะที่เป็นตัวแทนผู้พิทักษ์ผลประโยชน์แก่สังคม เป็นการคืนอำนาจอธิปไตยกลับสู่ประชาชนด้วยมุ่งหวังให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกันค้นหาความจริงให้บังเกิดแก่สังคม ในประเด็นปัญหานี้จะสืบเนื่องด้วยเหตุว่าความเป็นไปได้เพียงใดที่จะนำเอารูปแบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในคดีอาญา เพราะโดยสภาพแห่งศาลคดีอาญาอาจจะมีแตกต่างกันในเรื่องเจตนารมณ์ของการมีผู้พิพากษาสมทบที่ต่างไปจากในศาลยุติธรรมอื่นที่มีการใช้ผู้พิพากษาสมทบอยู่แล้ว ซึ่งได้แก่ศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลแรงงานและศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ โดยศาลเยาวชนและครอบครัวต้องการผู้พิพากษาสมทบที่มีประสบการณ์โดยตรงที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนไม่ทางใดก็ทางหนึ่งเพราะจะได้เข้าใจต่อสภาพปัญหาทางจิตใจและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่ผู้พิพากษาอาชีพอาจยังไม่มี ความเข้าใจมากเพียงพอ ซึ่งอาจเป็นเพราะยังไม่มีประสบการณ์ทางด้านดังกล่าวโดยตรง ด้วยเหตุยังไม่ได้สมรส หรือสมรสแล้วยังไม่มีบุตรก็ตาม ฉะนั้นกฎหมายจึงต้องเสริมให้มีประสิทธิภาพในส่วนนี้มากยิ่งขึ้นด้วยการกำหนดให้มีผู้พิพากษาสมทบดังกล่าว

สำหรับศาลแรงงานที่กำหนดให้ต้องมีผู้พิพากษาสมทบทั้งจากฝ่ายนายจ้างและลูกจ้างก็เพื่อให้เป็นไปตามหลักสากลที่ข้อพิพาทแรงงานสมควรที่จะได้รับการพิจารณาโดยระบบไตรภาคี หากได้มีตัวแทนจากทั้งฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้างก็จะทำให้การพิจารณาเป็นไปโดยสะดวกและมีความแจ่มชัดในสภาพปัญหาที่พิพาทนั้นเพราะเป็นการวินิจฉัยโดยผู้มี

ประสบการณ์โดยตรง อันเป็นการเน้นเรื่องความสัมพันธ์ของคู่กรณีให้กลับไปร่วมทำงานกันได้ ตามปกติและเกิดความสุขแก่กันและกัน

ส่วนศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศนั้น มีเจตนารมณ์ที่จัดตั้งผู้พิพากษาสมทบขึ้นมาเพื่อสร้างเสริมองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับคดีทรัพย์สินทางปัญญาและคดีการค้าระหว่างประเทศให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยคัดเลือกแต่งตั้งบุคคลภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญชำนาญการเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศให้มาปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้พิพากษาสมทบร่วมกับผู้พิพากษาอาชีพที่มีความรู้ความเข้าใจในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและคดีการค้าระหว่างประเทศเป็นอย่างดีอันเป็นจุดเด่นของศาลประเภทนี้ ซึ่งทำให้เป็นที่ยอมรับแก่คู่ความและนานาประเทศ อีกทั้งยังเป็นการขจัดข้อครหาถึงความไม่เชี่ยวชาญของบุคลากรในศาลดังกล่าว

ดังจะเห็นได้ว่าทุกศาลล้วนที่กล่าวมานี้ไม่ว่าจะเป็นศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลแรงงานและศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ จุดประสงค์ของการมีผู้พิพากษาสมทบในศาลดังกล่าวจึงมิใช่ต้องการความรู้ลึกซึ้งของประชาชนที่เป็นตัวแทนวิญญูชน และประเทศไทยไม่ได้ใช้ระบบลูกขุน เพียงแต่นำเอามาปรับใช้ให้สอดคล้องกับระบบของประเทศไทยเราเอง โดยความมุ่งหมายหลักของการมีผู้พิพากษาสมทบคือต้องการความสามารถพิเศษ เฉพาะเรื่องเฉพาะทางเพื่อเติมเต็มศักยภาพของผู้พิพากษาอาชีพในบางด้านที่ยังไม่สมบูรณ์ไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ด้านการมีบุตร ประสบการณ์เกี่ยวกับการความเข้าใจในปัญหาชนชั้นแรงงาน หรือความเชี่ยวชาญทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ แต่เนื่องจากศาลอาญาหรือศาลจังหวัดที่พิจารณาคดีอาญามีอำนาจพิจารณาคดีอาญาที่ตามปกติไม่ต้องอาศัยความชำนาญของบุคคลภายนอกแต่อย่างใด ลำพังการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาอาชีพก็มีประสิทธิภาพดีมากอยู่แล้ว อีกทั้งแม้จะได้ความว่ามีการรับฟังคำพยานหรือข้อเท็จจริงบางประการคลาดเคลื่อนไปบ้าง ในระบบศาลไทยก็ยังเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายไปยังศาลสูงกล่าวคือศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาได้ หรือหากว่าประสงค์ที่จะได้ข้อเท็จจริงบางประการที่ผู้พิพากษาอาชีพไม่มีความรู้ หรือความเข้าใจในประเด็นนั้นๆ เลย กฎหมายก็ยังเปิดช่องให้ศาลสามารถที่จะเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 และมาตรา 243 หรือแม้แต่ในบางคดีที่จำเลยประสงค์ที่จะให้การรับสารภาพกฎหมายก็บัญญัติให้ศาลพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ ตามที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 ซึ่งเป็นที่เห็นได้ชัดว่าคดีอาญาที่จำเลยให้การรับสารภาพนี้โดยหลักการไม่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรมก็ได้เพราะลักษณะคดีไม่มีความยุ่งยากแต่อย่างใด ลำพังผู้พิพากษาอาชีพซึ่งเชี่ยวชาญอยู่แล้วในการตัดสินและความสามารถที่เพียงพอต่อการทำคำพิพากษตามหลักอาชญาวิทยาโดยไม่ต้องอาศัยผู้พิพากษาสมทบแต่อย่างใด อีกทั้งยังเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายที่รัฐจะต้องจ่ายในกรณีที่ผู้พิพากษาสมทบมาปฏิบัติหน้าที่ เพราะหากใช้ผู้พิพากษาสมทบใน

คดีอาญาแล้วจำเลยให้การรับสารภาพ ผู้เขียนเห็นว่าคงหาประโยชน์อันใดมิได้นอกจากการที่รัฐต้องเสียค่าตอบแทนในการที่ผู้พิพากษาสมทบมาปฏิบัติหน้าที่

อนึ่ง เคยมีข้อสังเกตจากสำนักงานอัยการสูงสุดเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ.... ในส่วนที่เกี่ยวกับระบบวิธีพิจารณาว่าหากมีความจำเป็นที่จะต้องนำระบบไตสวนมาใช้กับคดีคุ้มครองผู้บริโภคควรกำหนดให้มีบุคคลภายนอกซึ่งเป็นผู้มีความรู้เชี่ยวชาญในเรื่องมาตรฐานทางการค้าเป็นผู้พิพากษาสมทบในองค์คณะในการพิจารณาคดีโดยให้มีผู้พิพากษาสมทบทั้งฝ่ายผู้บริโภคและผู้พิพากษาสมทบจากฝ่ายผู้ประกอบการธุรกิจในองค์คณะเดียวกัน เพื่อให้เกิดความถูกต้องเป็นธรรมแก่คู่กรณีทุกฝ่าย ซึ่งคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) เห็นว่าคดีผู้บริโภคเป็นคดีที่มีผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมาก วิธีพิจารณาต้องรวดเร็ว ยืดหยุ่น และให้อำนาจพิจารณาคดีอย่างกว้างขวาง โดยกฎหมายกำหนดให้ศาลสามารถใช้อำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควรหรือเรียกสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค หน่วยงาน หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูลหรือให้จัดส่งเอกสารเพื่อประกอบการพิจารณาของศาลได้ (ร่างมาตรา 31)* นอกจากนั้นยังให้อำนาจศาลในการขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาคดีได้ (ร่างมาตรา 34) จึงไม่จำเป็นที่จะต้องกำหนดให้มีผู้พิพากษาสมทบในองค์คณะในการพิจารณาคดีซึ่งจะทำให้สำนักงานศาลยุติธรรมมีภาระทางงบประมาณเพิ่มเติมขึ้นเป็นจำนวนมาก¹⁸ จากการพิจารณาข้อสังเกตของคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) ที่มีต่อข้อสังเกตของสำนักงานอัยการสูงสุดทำให้เห็นได้ว่าการที่จะกำหนดให้มีผู้พิพากษาสมทบได้นั้นมิใช่จะพิจารณาแต่ระบบวิธีพิจารณาเท่านั้น ยังจะต้องคำนึงถึงลักษณะประเภท ความยากง่ายในการพิจารณาคดี กอปรกับต้องคำนึงถึงงบประมาณจากรัฐที่จะนำมาสนับสนุนด้วยเช่นกันว่าจะได้สัดส่วนต่อความคุ้มค่าในการบริหารงบประมาณหรือไม่ อีกทั้งกฎหมายยังสร้างวิธีการให้อำนาจศาลในอันที่จะขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาคดีได้ ซึ่งน่าจะทำให้กระบวนการวิธีพิจารณาเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็วและประหยัดงบประมาณมากกว่าการใช้ผู้พิพากษาสมทบเข้าร่วมในคดี

ในปัจจุบันด้วยสภาพสังคมที่หมุนไปอย่างไม่หยุดนิ่ง รูปแบบของอาชญากรรมเกิดขึ้นอย่างมากมาย มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น มีการนำเอารูปแบบระบบธุรกิจหรือ

* ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. ... ปรากฏในรายงานการประชุมคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) ณ ห้องประชุมสมภพ โทตระกิตย์ ชั้น 4 (ปัจจุบันประกาศใช้มีผลเป็นกฎหมายแล้ว ณ วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2551)

¹⁸ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ประกอบร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคร พ.ศ. ...., เรื่องเสร็จที่ 867/2550 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

เทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ มาผสมผสานกับการกระทำความผิด จนยากที่จะบังคับใช้กฎหมายได้¹⁹ ซึ่งอาชญากรรมประเภทนี้เรียกว่า “อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ” (Economic Crime) หรือ อาชญากรรมคอเช็ดขาว (White Collar Crime) ปัญหาประการหนึ่งของอาชญากรรมประเภทนี้คือ สาธารณชนมักไม่ค่อยมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนในการคัดค้านอาชญากรรมประเภทนี้ เพราะสาธารณชนมองว่าอาชญากรรมประเภทนี้อยู่ท่ามกลางพฤติกรรมธรรมดาของนักธุรกิจที่ต้องแสวงหากำไร และความได้เปรียบกับการฝ่าฝืนกฎหมายซึ่งต่างจากอาชญากรรมที่ใช้กำลังรุนแรงทั่วไป ซึ่งมักจะมีการแสดงออกในรูปแบบที่รุนแรงเสมอ เช่นฆ่าคนตาย ข่มขืน กระทำชำเราหรือปล้นทรัพย์ เป็นต้น การที่ประชาชนมองว่าอาชญากรรมประเภทนี้มีลักษณะที่ไม่รุนแรง ไม่น่าประณาม ทำให้การร่วมมือของประชาชนต่อเจ้าหน้าที่ไม่เต็มที่เท่าที่ควรหรือแทบจะไม่ให้ความร่วมมือเลย²⁰ ปัญหาของทัศนคติของประชาชนที่มีต่ออาชญากรรมประเภทนี้ อาจนำไปสู่ความล้มเหลวในการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดก็ได้ เพราะเมื่อประชาชนไม่ให้ความร่วมมือเสียแล้วลำพังเจ้าพนักงานของรัฐอาจไม่เพียงพอที่จะดำเนินการ ต้องอาศัยความร่วมมือของประชาชนด้วยเป็นแรงสำคัญประกอบด้วยจึงจะสัมฤทธิ์ผลต่อการบังคับใช้กฎหมาย ปัญหาของคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจอาจเกิดในกรณีที่มีการใช้ผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญาได้ กล่าวคือด้วยลักษณะของคดีประเภทนี้เป็นคดีที่มีความสลับซับซ้อน ผู้กระทำมักจะมีภูมิหลังที่ดี มีศักยภาพและเทคนิคในการกระทำความผิดสูง สภาพของการกระทำความผิดไม่มีลักษณะโหดร้าย อ่ามหิต และมักไม่กระทำผู้เดียวแต่จะกระทำโดยมีลักษณะเป็นเครือข่าย เป็นองค์กร ประชาชนธรรมดาที่เป็นผู้พิพากษาสมทบจะมีความเข้าใจมากเพียงใดต่อการกระทำความผิดประเภทนี้ ฉะนั้นจึงเห็นว่ากรณีอาชญากรรมทางธุรกิจจึงเป็นคดีอาญาอีกประเภทหนึ่งที่ไม่สามารถนำเอารูปแบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ได้ด้วยเหตุข้อจำกัดในลักษณะคดีที่มีความสลับซับซ้อนมากเป็นพิเศษ การแก้ไขของการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจึงเห็นควรใช้วิธีการเชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นต่อศาลในกรณีที่ต้องการความรู้เฉพาะด้านจริงๆ เพราะหลักการในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมสมควรที่จะต้องเปิดกว้างให้ประชาชนที่มีความหลากหลายประเภทเข้ามามีส่วนร่วม การจำกัดลักษณะหรือคุณสมบัติไม่สมควรกระทำ การให้ประชาชนเป็นผู้พิพากษาสมทบในคดีอาชญากรรมทางธุรกิจจึงไม่น่าจะมีประโยชน์อะไรต่อการพิจารณาคดี ซึ่งแตกต่างไปจากผู้เชี่ยวชาญที่ศาลสามารถเชิญมาให้ความเห็นซึ่งน่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพิจารณาพิพากษาได้มากกว่า

สำหรับผู้พิพากษาสมทบอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ มีบางท่านเห็นว่าเหมาะสมแก่การนำมาใช้กับการพิจารณาพิพากษาคดีในระยะแรก เพื่อใช้เวลาในการสร้างผู้พิพากษาอาชีพได้มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์สูงในการพิจารณาพิพากษาคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ เพราะระบบผู้เชี่ยวชาญเป็นการฟังความในรูปแบบข้างบนฟังข้างล่างไม่เหมือนกับ

¹⁹ รองศาสตราจารย์วีระพงษ์ บุญโญภาส, อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2547), หน้า 3.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

ผู้พิพากษาที่นั่งทำงานด้วยกัน และฟังในฐานะที่เป็นผู้รับผิดชอบร่วมกัน อีกทั้งยังมีปัญหาในกรณีที่ศาลเรียกผู้เชี่ยวชาญมา แล้วผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นเป็นประโยชน์แก่คู่ความฝ่ายหนึ่ง อาจทำให้ความอีกฝ่ายหนึ่งเข้าใจว่าศาลเข้าข้างอีกฝ่ายหนึ่งนั้นก็ได้²¹

ภายใต้เงื่อนไขในตอนต้นที่กล่าวว่าสมควรที่จะจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ข้อเท็จจริงของคู่ความเพราะเมื่อถือว่ามีโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมอันจะถือว่าเป็นมิติมหาชนสมควรเป็นที่สุดไม่สามารถที่จะอุทธรณ์คัดค้านได้อีกต่อไป ซึ่งถือว่าเป็นการให้ประชาชนช่วยเหลือกิจการของศาลทำให้ศาลปฏิบัติงานได้ง่ายขึ้นโดยให้ประชาชนร่วมวินิจฉัยข้อเท็จจริงและให้ผู้พิพากษาวินิจฉัยข้อกฎหมาย ฉะนั้นปัญหาข้อเท็จจริงทั้งหมดที่เกิดจากกระบวนการพิจารณาไม่ว่าจะเป็นการรับฟังคำพยานหรือดุลพินิจในการกำหนดโทษจึงสมควรยุติ หากประสงค์จะอุทธรณ์ก็สมควรที่จะอุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น ซึ่งหากมีการใช้ผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญาของประเทศไทย ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ก็คือว่าแล้วประชาชนผู้มีอรรถคดีจะไว้วางใจต่อการรับฟังข้อเท็จจริง การพิจารณาพยานหลักฐานจากผู้พิพากษาสมทบได้เพียงใด การพิจารณาคดีอาญาเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับกับสิทธิและเสรีภาพของจำเลยหากมีการวินิจฉัยผิดพลาดบาปเคราะห์จะตกได้แก่จำเลยที่จะต้องถูกพิพากษาให้มีความผิด หากจำเลยประสงค์ที่จะอุทธรณ์ข้อเท็จจริงก็ไม่อาจกระทำได้เพราะติดที่ข้อกฎหมายห้ามอุทธรณ์เสียแล้ว ซึ่งในระบบกฎหมายอังกฤษยังต้องเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์คดีอย่างไม่จำกัดในกรณีที่พากษาคดีโดยผู้พิพากษาที่ไม่ใช่ นักกฎหมาย (Lay Magistrates) เพราะการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาที่มีได้เป็นนักกฎหมายย่อมมีโอกาสผิดพลาดเกิดขึ้นได้มากเป็นธรรมดา จึงต้องเปิดโอกาสให้จำเลยมีสิทธิในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงที่พิจารณาในศาลแขวงได้อย่างไม่มีข้อจำกัด ขณะเดียวกันหากศาลตัดสินยกฟ้องโจทก์หรือผู้เสียหายก็ไม่มีทางที่จะอุทธรณ์ข้อเท็จจริงได้เช่นกัน สภาพปัญหาเช่นนี้คงเป็นปัญหาที่ไม่น่าพิศมัยเป็นอย่างยิ่ง เพราะไม่ว่าคู่ความจะเป็นจำเลยหรือโจทก์ต่างก็คงประสงค์ที่จะรับสิทธิแห่งการพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาที่มีความรู้ ความสามารถทางกฎหมายเป็นที่ยอมรับได้ของสังคม การที่คู่ความเห็นว่าคดีไม่ได้รับความยุติธรรมเพราะเหตุมีผู้ซึ่งไม่มีความรู้ทางกฎหมายแล้วมาตัดสินคดีก็ทำให้อาจทำใจยากที่จะยอมรับได้ และส่งผลทำให้ประชาชนไม่ไว้วางใจต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจนเกิดการใช้ทางแก้ปัญหานอกระบบที่มักเรียกว่า “ศาลเตี้ย” ก็ได้ อีกทั้งการห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงนั้นย่อมถือได้ว่าเป็นการขัดต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Covenant on Civil and Political Right, 1966) ข้อ 14 อนุมาตรา 5 ความว่า “บุคคลทุกคนที่ถูกลงโทษในความผิดอาญา ย่อมมีสิทธิที่จะอุทธรณ์การลงโทษและคำพิพากษาต่อศาลสูงให้พิจารณาทบทวนอีกครั้งตามกฎหมาย” ซึ่ง

²¹ ศกร หลิมศิริวงษ์, “อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ: ศึกษากระบวนการพิจารณาพิพากษาคดี,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 115-117.

ผู้เขียนเห็นว่าหากมีการนำมาเอาผู้พิพากษาสมทบใช้ในคดีอาญาภายใต้เงื่อนไขการห้ามอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงแล้วไปขัดกับกติกาดังประเทศที่นานาประเทศปฏิบัติกัน ก็จะต้องสร้างมาตรการทางกฎหมายขึ้นมาเพื่อรองรับจัดการกับสภาพปัญหาดังกล่าวนี้ด้วย

จากการวิเคราะห์ประเด็นทั้งหมดดังกล่าวมาข้างต้นทำให้เห็นได้ว่าในกรณีของการพิจารณาคดีอาญา ในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีความพร้อมที่จะนำเอารูปแบบของผู้พิพากษาสมทบมาใช้ เพราะเมื่อพิจารณาจากข้อดีและข้อด้อยจะพบว่าในข้อดีของการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในฐานะเป็นผู้พิพากษาสมทบนั้น มีหลายประการไม่ว่าจะยกให้เป็นตัวแทนของสังคมชุมชนนั้นในอันที่จะร่วมตัดสินคดีที่มีความเข้าใจในธรรมเนียมท้องถิ่นที่ดีกว่า หรือเป็นการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยให้เกิดการยกระดับแห่งการรับรองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมแก่บุคคลทุกชนชั้นอันจะทำให้เกิดมุมมองที่หลากหลายมิติของคำพิพากษา ซึ่งทั้งหมดของข้อดีล้วนไม่สามารถหักล้างข้อด้อยของการมีผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญาได้ กล่าวคือข้อด้อยที่ค้นพบจะเกิดจากปัญหาในทางปฏิบัติของการมีผู้พิพากษาสมทบในระบบศาลต่าง ๆ อาทิ ความไม่รู้กฎหมาย ซึ่งส่วนใหญ่ของศาลที่มีผู้พิพากษาสมทบของประเทศไทยเป็นบุคคลธรรมดาโดยทั่วไป ไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นนักกฎหมายก็ได้แต่ต้องการบุคคลที่มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องหรือมีความเชี่ยวชาญโดยตรงกับสภาพศาลนั้น ๆ เข้ามาเติมเต็มประสิทธิภาพของผู้พิพากษาอาชีพ ด้วยเหตุนี้หากว่าผู้พิพากษาสมทบที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นบุคคลธรรมดาที่ไม่รู้กฎหมายไม่ว่าจะเป็นทั้งกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติก็จะเกิดปัญหา กล่าวคือในคดีอาญามีความจำเป็นที่ผู้พิพากษาจะต้องรอบรู้และเชี่ยวชาญเกี่ยวกับกฎหมายประเภทนี้เป็นอย่างดี เพราะเป็นการพิพากษาคัดสินคดีที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนและการเยียวยาความยุติธรรมให้กลับคืนสู่สังคม อีกทั้งในปัจจุบันการกระทำความผิดอาญาเริ่มมีความสลับซับซ้อนมากกว่าแต่เดิมและมีมาตรการเสริม มาตรการรองรับสภาพปัญหาใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินคดีต่อความผิดที่เป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ (Economic Crime) มาตรการริบทรัพย์ฟอกเงิน (Money Laundering) นโยบายกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เหล่านี้แล้วหากมีการปรับใช้ผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญา และตัวผู้พิพากษาสมทบที่ไม่มีความรู้ทางด้านทฤษฎีกฎหมายอาญา อาชญาวิทยา หรือนโยบายทางอาญาก็น่าจะก่อเป็นความไม่เข้าใจ ความล่าช้า ไม่ทันการต่อการบังคับใช้กฎหมายเป็นอุปสรรคการพิจารณาคดี เพราะแม้ว่าหากมีการนำเอารูปแบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในคดีอาญาจริง ก็จะต้องสร้างหลักสูตรอบรมความรู้เกี่ยวกับพื้นฐานทางกฎหมายให้แก่ผู้พิพากษาสมทบก่อนปฏิบัติหน้าที่ แต่หลักสูตรดังกล่าวก็น่าที่จะเป็นหลักสูตรที่มีระยะเวลาอบรมสั้นๆ ไม่สามารถครอบคลุมถึงกรณีทฤษฎีทั้งทางอาญาสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติได้ทั้งหมด ซึ่งจะต้องอาศัยการช่วยเหลือจากผู้พิพากษาอาชีพในระหว่างการพิจารณาคดี จนอาจก่อเป็นภาวะให้แก่วุฒิสภาผู้พิพากษาอาชีพที่ร่วมเป็นองค์คณะและปัญหาอันเนื่องมาจากการไม่รู้กฎหมายนั้นนอกจากจะไม่

เกิดประโยชน์แก่การพิจารณาคดีแล้วยังอาจสร้างความเสียหายให้ตกแก่ประชาชนผู้มีอรรถคดีได้

สภาพปัญหาของความไม่โปร่งใสในการได้บุคคลที่เข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบ และข้อสงสัยในคำครหาถึงการมีผลประโยชน์ที่ขัดกันกับหน้าที่ที่ยังปรากฏให้เห็นอยู่ ประกอบกับปัญหาของวุฒิภาวะ ความมั่นใจของประชาชนที่มาเป็นผู้พิพากษาสมทบทำให้ไม่สามารถครองตนหรือปฏิบัติตนให้เหมาะสมในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ได้เหมือนดังเช่นผู้พิพากษาอาชีพ และในบางกรณีที่คู่ความเป็นผู้มีความรู้มีการศึกษาสูง ถ้าผู้พิพากษาสมทบพิจารณาผิดพลาดจะทำให้เสียภาพพจน์ซึ่งอาจทำให้เกิดข้อครหาและบั่นทอนความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อระบบศาลยุติธรรมได้

ปัญหาอีกประการหนึ่งของข้อต่อดังกล่าวคือปัญหาของการไม่มีเวลาในการร่วมการพิจารณาคดีเพราะคดีอาญานั้นไม่สามารถกำหนดได้ว่าจะใช้เวลายาวนานเพียงใด ผู้พิพากษาสมทบคือประชาชนธรรมดาที่ต้องประกอบสัมมาชีพปกติ ต่างมีภาระหน้าที่การงานอยู่แล้ว ซึ่งจะมีเวลาว่างมากเพียงใดที่จะร่วมการพิจารณาคดีได้ อีกทั้งตามกฎหมายกำหนดว่า ในระหว่างการพิจารณาหากจำเลยให้การรับสารภาพ ศาลอาจพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ ทำให้เห็นว่าแม้จะมีผู้พิพากษาสมทบก็ไม่มีประโยชน์ในการมีส่วนร่วมแต่อย่างใดหากว่าจำเลยรับสารภาพในคดีที่ไม่ต้องมีการสืบพยานประกอบ

สรุป

ปัญหาจากการวิเคราะห์ของการได้มาซึ่งผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญา ซึ่งอาจจะต้องเทียบเคียงกับหลักการของต่างประเทศด้วย กล่าวคือคุณสมบัติพื้นฐานจะต้องคัดเลือกจากผู้ซึ่งมีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งประเด็นปัญหานี้ว่าจะยังคงเป็นไปได้อย่างในการปรับใช้ เพราะส่วนใหญ่ประชาชนชาวไทยยังไม่ค่อยตื่นตัวต่อการใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือการไปใช้สิทธิเลือกตั้งก็เป็นไปโดยการจูงใจมากกว่าความต้องการใช้สิทธิของตนเองที่มีอยู่ อันจะส่งผลทำให้ผู้มีคุณสมบัติเป็นผู้พิพากษาไม่ต้องตรงตามเจตนาของหลักการมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตยได้

ปัญหาของความไม่รู้กฎหมายของประชาชนย่อมจะสร้างภาระให้แก่ผู้พิพากษาอาชีพที่ต้องคอยอธิบายหลักกฎหมายต่าง ๆ ให้แก่ผู้พิพากษาสมทบอันอาจส่งผลทำให้กระบวนการพิจารณาล่าช้า และอาจผิดพลาดคลาดเคลื่อน และไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้บุคคลมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรม²² อีกทั้งยังไม่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการพิจารณาคดีได้เหมือนดังเช่นในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ

²² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (3)

ความปลอดภัยของบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้พิพากษาสมทบก็เป็นปัญหาสำคัญ เพราะหากมีการคุกคามความปลอดภัยด้วยวิธีการต่าง ๆ ประชาชนอาจปฏิเสธที่จะให้ความร่วมมือกับรัฐในอันที่จะร่วมกันค้นหาความจริงให้ปรากฏ

ประชาชนชาวไทยคุ้นเคยกับระบบการอำนวยความสะดวกโดยใช้ผู้พิพากษาอาชีพมาช้านานมากกว่าที่จะให้ประชาชนด้วยกันเองมอบความยุติธรรมให้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ยังฝังลึกในจิตใจของประชาชนมาจนถึงทุกวันนี้และคงจะเป็นการยากหากนำวิธีการอื่นมาเสริมหรือทดแทน

ประกอบกับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นจะต้องเป็นไปโดยสมัครใจปราศจากการบังคับ แต่คนไทยยังขาดการพัฒนาเรื่องจิตสาธารณะ และให้คุณค่าของบุคคลในแง่ลักษณะปัจเจกภายนอกมากกว่าคุณธรรมในจิตใจ ทำให้การเปิดโอกาสให้ประชาชนมาส่วนร่วมในกรณีนี้อาจไม่สัมฤทธิ์ผลได้

อีกทั้งในคดีอาญาไม่มีปัญหาของการใช้ประสบการณ์และความชำนาญเกี่ยวกับสภาพทางอาญาของประชาชนบุคคลภายนอก เพราะผู้พิพากษาอาชีพต่างก็มีความเชี่ยวชาญและชำนาญอยู่แล้วไม่ว่าจะเป็นทั้งในแง่กฎหมายสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติ หรือแม้หากว่าต้องการความรู้ที่มีลักษณะพิเศษที่ผู้พิพากษาอาชีพไม่สามารถเข้าถึงได้จริงๆ กฎหมายก็เปิดโอกาสให้ศาลสามารถเชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นได้อยู่แล้ว

จากทั้งหมดที่กล่าวมาทำให้เห็นได้ว่า สภาพปัญหาที่เป็นข้อขัดข้องของการใช้ผู้พิพากษาสมทบมีอยู่หลายประการซึ่งมากกว่าข้อดีของการใช้ผู้พิพากษาสมทบในคดีอาญา ทั้งปัญหาในเชิงหลักการและวิธีในภาคปฏิบัติ แม้กระทั่งในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศก็ยังมีเสียงเรียกร้องให้มีการยกเลิกผู้พิพากษาสมทบในการเป็นองค์คณะของการพิจารณาคดี²³ ซึ่งเป็นระบบที่ขัดกันเองในเนื้อหาทางกฎหมายและไม่สามารถทำให้บรรลุผลแก่การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน²⁴ ซึ่งจากสภาพปัญหาทั้งหมดจึงเห็นว่าปัจจุบันประเทศไทยยังไม่พร้อมที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยการใช้อย่างผู้พิพากษาสมทบ ประกอบกับเงื่อนไขที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของสังคมไทยก็ยังไม่เหมาะสมกับรูปแบบดังกล่าว ประชาชนยังไม่มีความพร้อมในหลายๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นการตระหนักถึงสิทธิในทางประชาธิปไตย หน้าที่พลเมืองที่ดี ความสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม แม้จะมีการออกแบบระบบขึ้นมาเพื่อรองรับกับรูปแบบการมีส่วนร่วมเช่นนี้แล้วก็ตาม หากว่าประชาชนยังไม่พร้อมต่อการใช้สิทธิดังกล่าวสัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมายก็ยังไม่บรรลุผล ฉะนั้นการบังคับให้ประชาชนต้องมีหน้าที่ดังกล่าวจึงอาจเกิดผลเสียมากกว่าผลดีที่จะ

²³ วัส ดิงสมิตร, "ผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญา : ปัญหาและแนวทางการแก้ไข", รัฐสภาสาร 8: 129.

²⁴ รุ่ง อรุณ, "ระบบผู้พิพากษาสมทบในศาลยุติธรรมกับประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับ" รัฐสภาสาร, 11 (พฤศจิกายน 2543): 73.

ได้รับ หรือแม้แต่เงื่อนไขที่เกี่ยวกับวิธีพิจารณาที่ต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงก็ยังขัดแย้งกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Covenant on Civil and Political Right, 1966)

แม้ว่าหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนจะเป็นหลักการที่ดีและน่าส่งเสริม เพราะถึงอย่างไรก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมเป็นการแสดงออกถึงความเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์แบบและยังแสดงถึงการบริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างมีคุณภาพของประเทศ แต่ในปัจจุบันเมื่อสภาพสังคมไทยยังไม่มีความพร้อมที่จะปฏิบัติตามหลักการดังกล่าว ก็ควรที่จะส่งเสริมการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมในวิธีทางอื่นก่อน เป็นต้นว่า การส่งเสริมให้มีการเจรจาไกล่เกลี่ย ประนีประนอมยอมความก่อนหรือระหว่างการดำเนินคดี การส่งเสริมและสนับสนุนระบบคุ้มครองพยานในคดีอาญา และศาลยุติธรรมต้องเร่งปรับปรุงแก้ไขในส่วนของประชาชนเกี่ยวกับสิทธิที่จะรับทราบข้อมูล ความรู้ ข่าวสารจากศาลยุติธรรมและจากภาครัฐในส่วนอื่น ซึ่งเมื่อมีการแก้ไขหรือรู้เท่าทันปัญหาแล้ว ประชาชนก็จะตระหนักรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ที่ตนมีและพร้อมที่จะพิทักษ์สิทธิดังกล่าวนั้นด้วยตนเอง จากนั้นพัฒนาการของระบบจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมตามครรลองในระบอบประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์แบบในวันข้างหน้า